

Barns delaktighet i verksamhetsplanering

En planeringsguide för eftermiddagsverksamhet

Emma Siro

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	3920
Författare:	Emma Siro
Arbetets namn:	Barns delaktighet i verksamhetsplanering – En planeringsguide för eftermiddagsverksamhet
Handledare (Arcada):	Carina Kiukas
Uppdragsgivare:	
<p>Sammandrag:</p> <p>Delaktighet är ett viktigt utgångsläge när man jobbar utifrån ett socialpedagogiskt förhållningssätt. Barn har rätt att vara delaktiga även i planering av sin egen verksamhet, och deras intressen och behov bör utgöra grunden för verksamheten. Syftet med detta examensarbete är att skapa ett verktyg med hjälp av vilket barn kan bli delaktiga i planeringen av sin egen verksamhet på eftis och där utgångspunkten är barnens intressen. Forskningsfrågorna handlar om vad det är som möjliggör barns delaktighet i planeringen av eftisverksamhet och vad den professionella behöver uppmärksamma för att barnens delaktighet ska uppnås. Den teoretiska referensramen för examensarbetet innefattar socialpedagogik och barns delaktighet. Därtill beskrivs eftermiddagsverksamhet med tillhörande lagstiftning och dess målsättningar i examensarbetet. Metoden för examensarbetet är en form av produktveckling, där slutprodukten är en planeringsguide för eftermiddagsverksamhet med barns delaktighet som utgångspunkt. Produkten innehåller olika temablad, bottenmodell för månadsbrev och överenskommelser på eftis, reflektionsblad för personalen samt en tabell med beskrivning över hur planeringsguiden och de olika bladen kan användas. Produkten är ett förslag på hur man kan planera ett verksamhetsår på eftis med socialpedagogiskt förhållningssätt som grund.</p>	
Nyckelord:	Delaktighet, socialpedagogik, eftermiddagsverksamhet, planering
Sidantal:	66
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social Services
Identification number:	3920
Author:	Emma Siro
Title:	Children's participation in activity planning – A planning guide for afternoon clubs
Supervisor (Arcada):	Carina Kiukas
Commissioned by:	
<p>Abstract:</p> <p>Participation is important in work with a social pedagogical approach. Children have a right to participate in planning their own activities, which should be formed by their interests and needs. The aim of this study is to create a tool that permits children to participate in planning their activities in afternoon clubs and where their interests are of vital value. The research questions focus on facts that enable children to participate in activity planning in afternoon clubs, and on what the professionals need to observe in order for children to reach participation. The theoretical part of this study is based on social pedagogy and children's participation. Information about afternoon clubs, including laws and aims, are also described in the study. A form of project based study is used as a method for writing this thesis, where the result is a form of product. The product of this study is a planning guide for afternoon clubs, with focus on children's participation. The product includes sheets with different themes, models for monthly letters and agreements, reflection sheets for the professionals and a table with instructions on how the planning guide and the different sheets can be used in the planning process in afternoon clubs. The product is a suggestion on how to plan a fiscal year with a social pedagogical approach in afternoon clubs.</p>	
Keywords:	Participation, social pedagogy, afternoon club, planning
Number of pages:	66
Language:	Swedish
Date of acceptance:	

INNEHÅLL

1	Inledning.....	6
1.1	Bakgrund	6
1.2	Syfte och frågeställningar	7
1.3	Tidigare forskning	8
2	Eftermiddagsverksamhet	12
2.1	Lagstiftning	13
2.2	Målet med verksamheten	14
2.3	Värdegrund.....	15
2.4	Planering av eftermiddagsverksamhet.....	16
2.5	Att ta barns idéer i beaktande	18
3	Ett socialpedagogiskt förhållningssätt	20
3.1	Samspel mellan barn och pedagoger.....	20
3.2	Delaktighet.....	22
3.3	Klassifikation av delaktighet enligt ICF.....	23
4	Metod.....	24
4.1	Arbetsprocessen.....	26
4.1.1	<i>Litteratursökning</i>	<i>26</i>
4.1.2	<i>Inspiration och idéer för planeringsguiden</i>	<i>27</i>
4.2	Produktutveckling	30
4.3	Etik.....	32
5	Resultatet och produkten.....	32
5.1	Överenskommelser på eftis.....	33
5.2	Månadsblad	34
5.3	Temablاد.....	34
5.4	Reflektionsblad för personalen.....	36
5.5	Idéblad och önskemål	36
5.6	Centrala begrepp för produkten	37
6	Utvärdering	38
6.1	Utvärdering av arbetsprocessen	38
6.2	Utvärdering av produkten	41
6.3	Slutdiskussion och förslag på vidare forskning	42
	Källor	44

Bilagor 46

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Idén till detta examensarbete väcktes genom reflektioner kring mitt eget jobb. Jag har sedan November 2011 jobbat som ansvarig ledare för Cygnaeus Eftermiddagsklubb, som upprätthålls av Barnvårdsföreningen i Finland r.f. Det handlar alltså om eftermiddagsverksamhet för elever i årskurs 1-2, det vill säga barn i åldern 7-8 år. Eftermiddagsklubben finns på Cygnaeus Lågstadieskola i centrala Helsingfors.

Barnets bästa, respekt och ödmjukhet, förtroende, trygghet och säkerhet är det centrala i värdegrunden på min arbetsplats, vilket jag vill lyfta fram. Barnens bästa och välmående styr hela verksamheten, och ett respektfullt bemötande och ödmjukhet är förutsättningar för lyckade möten människor emellan. Personalen har möjlighet att vara kreativ och innovativ, och arbetet är klientcentrerat. Andra viktiga byggstenar för verksamheten är kontinuerlig fortbildning, arbetshandledning och bra ledarskap. Allt detta är kriterier som känns viktiga för mitt examensarbete, och som stärker syftet kring utformningen av planerigsguiden för eftisverksamhet.

Som socionom ser jag det som en självklar och viktig sak att barnen själva får vara med i planeringen av sin verksamhet på eftis, men har samtidigt i det dagliga arbetet märkt hur lätt det händer att man ”glömmer bort” den viktiga delen och istället faller in i mönster och rutiner, trots att man hela tiden jobbar för att utveckla verksamheten. Därför vill jag med detta examensarbete, i form av en produktutveckling, skapa ett så kallat verktyg för att göra verksamhetsplaneringen både effektiv och mer målinriktad, med fokus på barnens delaktighet i processen. Det kommer att bli en form av grund eller stomme för planeringen, i pappersform, som den professionella utgår ifrån vid planeringen. Målet med produkten är alltså skapa ett verktyg för att hela tiden jobba med barnen och deras idéer som grund vid själva planeringen, med deras delaktighet som mål. Jag hoppas att på det här sättet kunna utveckla själva eftisverksamheten, och komma ifrån det där med att falla i rutiner och gamla mönster. Jag tror att det kommer att bidra till en kreativare och intressantare verksamhet och planering, både för barnen

på eftis och för de professionella. Produkten kommer i grunden att göras specifikt för just eftisverksamhet, men idén är att den även kommer att vara användbar inom andra verksamheter för barn.

När skolan började i höstas och eftisverksamheten rullade på för andra veckan, frågade en elev i årskurs två mig ”Varför kan vi inte fira Halloween på eftis?”. Det gjorde mig lite ledsen att eleven utgick ifrån att det var en omöjlighet, samtidigt som det verkligen fastnade i tankarna. Det väckte ytterligare mitt intresse kring barns delaktighet i planeringen av sin egen verksamhet, och viljan att jobba för att deras intressen och önskemål ska utgöra grunden för verksamheten .

Vuxna människor är alltid i en maktposition i relation till barn. Hur man möter barn, om man förmår att se dem som subjekt och hur uppmärksamheten på den egna makten i förhållande till barnen påverkar deras möjlighet till delaktighet och inflytande, att uttrycka sig och bli hörda, är viktiga utgångspunkter för reflektioner i personalgruppen då man jobbar för att barn ska få den rätt och möjlighet till delaktighet och inflytande som de kan kräva. I praktiken kan detta handla om att vara mer frågande i mötet med barn, och mindre ledande. För att barn ska få möjlighet att vara delaktiga betyder det att de vuxna måste våga släppa kontrollen, och våga ta in det barnen förmedlar genom verbala och kroppsliga uttryck, genom lek och stillhet. Det handlar om att de vuxna ska våga stå med barnen i processer som man inte ännu vet vart kommer att leda, och om en gemenskap där alla har en röst. Det handlar inte om att de vuxna ska frånsäga sig ett ansvar, utan att ta ett mer etiskt och kompetent ansvar för deltagarna i vardagen. (Johannesen & Sandvik 2009: 40-42, 47)

1.2 Syfte och frågeställningar

Jag vill i det här examensarbetet demonstrera hur barn kan vara delaktiga i planeringen av sin eftermiddagsverksamhet genom produktutveckling. Syftet är att skapa ett verktyg med hjälp av vilket barn kan bli delaktiga i planering av sin egen verksamhet på eftis och där utgångspunkten är barnens intressen. Frågeställningarna är därmed följande:

1. Vad är det som möjliggör barns delaktighet i planeringen av eftisverksamhet?
2. Vad behöver den professionella uppmärksamma för att barnens delaktighet ska uppnås?

1.3 Tidigare forskning

Sheridan och Pramling Samuelsson (2001) skriver i sin forskning om barns delaktighet och inflytande i förskolor i Sverige, och fokuserar på pedagogikens kvalitet. Både ur ett pedagogiskt och ett juridiskt perspektiv är det ett barns rättighet att vara delaktig i allt som rör det, både gällande inläringen och miljön på förskolan överlag, enligt FN:s konvention (1989) och Utbildningsdepartementet (1988). Möjligheten att påverka den egna situationen, uttrycka sina tankar och synsätt är inte enbart en rättighet, utan även en nödvändighet för att barnet ska utveckla demokratiska principer och för inlärningsprocessen. Studien har två syften, varav det första handlar om ett perspektiv på 5-åringarars förståelse för och beslutsfattande och att bestämma. Det andra handlar om barnens erfarenhet av inflytande och den pedagogiska kvaliteten på förskolor enligt Early Childhood Environment Rating (ECERS). Växelverkan, kommunikation och delaktighet kännetecknar pedagogisk verksamhet av hög kvalitet. Enligt Dewey ([1916] 1999) är det endast genom egna erfarenheter av delaktighet, gemensam förståelse och delade intressen som ett bra samhälle kan utvecklas. Lansdown (1996) menar också att det är genom processen av att bli konsulterade som barn utvecklar förståelse för hur deras beslut kan påverka andra, och att det är genom delaktighet som barn utvecklar förmågor som kan bidra till demokratiskt beslutsfattande. (Sheridan & Pramling Samuelsson 2001: 169-172)

I studien ställdes samma grundfrågor till alla barn; vad de skulle vilja göra på förskolan om de själva fick bestämma, om de anser att förskoleläraren vet vad de helst vill göra, hur de fattar beslut, vem som bestämmer på förskolan, vad de kan bestämma tillsammans med läraren, vad de kan bestämma själva samt om de kan bestämma mer hemma eller på förskolan. (Sheridan & Pramling Samuelsson 2001:176) De flesta svaren kopplade barnen till lek och lekandet, både gällande vad de vill göra på förskolan och var de kan bestämma. Genom lek utvecklar barn förståelse för hur viktigt det är med ömsesidighet, växelverkan och att turas om. (Sheridan & Pramling Samuelsson

2001:180) Barnen i studien verkade även se läraren som en auktoritet, och ta hennes rätt att bestämma för given. De är säkra på att läraren bestämmer det mesta på förskolan; de dagliga rutinerna, regler, normer, värden och alla små saker som sker under en dag. Det som barnen själva anser att de kan bestämma om är den egna aktiviteten, i viss mån, eftersom de kan bestämma vad de vill göra men inte nödvändigtvis när. (Sheridan & Pramling Samuelsson 2001: 181, 183-184)

Sheridan & Pramling Samuelssons (2001) resultat av studien visar alltså att barnen anser att de kan bestämma om sin lek, sina egna saker och aktiviteter och till viss mån om sig själva på förskolan, men att de sällan verkar delaktiga när det handlar om inflytande och organisering överlag, rutiner, innehåll och aktiviteter som läraren inleder. Sheridan & Pramling Samuelsson (2001) menar med studien inte att beslut ska lämnas enbart till barnen, utan att involvera dem i processen genom kommunikation, att ställa frågor och lyssna på dem, för att de ska utveckla färdigheter och vilja att argumentera för sina åsikter. (Sheridan & Pramling Samuelsson 2001: 188-189)

Knowles-Yanez (2005) har gjort en översikt kring barns delaktighet i planeringsprocesser. I de få fall där barn inkluderas i planering, är det oftast sammanflätat med att hela befolkningen är beaktad, men utan någon speciell hänsyn till barnens röster och behov. Checkoway, Pothukuchi & Finn (1995) menar enligt Knowles-Yanez att det finns fler fördelar med att involvera barnen i planeringsprocesser. Detta skapar personlig och intellektuell tillväxt hos barnen, och samverkan av idéer som skapats i grupper leder också till att dessa förverkligas. Dessutom kan samhällsutveckling ske då den nya arenan skapas. Knowles-Yanez identifierar fyra strategier för att involvera barn i planering: vetenskapliga, praktiska, pedagogiska och rättighetsbaserade metoder. (Knowles-Yanez 2005: 3)

För att utveckla en övergripande och tillämpad strategi för att göra barn delaktiga i planering, finns några grundelement. Ur den vetenskapliga synvinkeln finns det forskning angående barnens kapacitet att engagera sig och delta i komplext tänkande kring sin omgivning. Ur den praktiska aspekten har man utvecklat kreativa metoder, som bl.a. ungdomsprojekt och beviljade av bidrag för planeringen. På den pedagogiska planet handlar det om barns utveckling och inläring, som att studera omgivningen,

skolan och kreativa metoder som t.ex. rollspel. Med tanke på rättigheter handlar det om moraliskt engagemang, förståelse för demokrati och verktyg för samhällsengagemang för att skapa förutsättningar för barns delaktighet. (Knowles-Yanez 2005: 12)

Hitzler & Messmer (2010) har gjort en studie om barn på institutioner och gruppbeslutsfattande, som visar att delaktighet i samspelet inte nödvändigtvis garanterar delaktighet i själva beslutet. (Hitzler & Messmer 2010: 205) Studien visar på att delaktighet och beslutsfattande inte är sammankopplade på alla instanser, utan snarare att det är vanligare att klienterna exkluderas ur än inkluderas i besluten som socialarbetare fattar, och att socialarbetare är noga med att inte förlora kontrollen över samspelet även om de är inriktade på att inkludera klienternas bidrag. Enligt Hitzler och Messmer har Hall m.fl. (1999) i liknande studier kommit fram till att de professionellas bidrag oftast väger tyngre än klienternas i slutändan. Delaktighet i samspelet garanterar alltså inte alltid delaktighet i själva beslutet. (Hitzler & Messmer 2010: 221) Detta kan liknas med Sheridan & Pramling Samuelssons (2001) studie, där det framkommer att barnen oftast inte bestämmer angående de dagliga rutinerna, innehållet och aktiviteterna på förskolan över lag, även om de i viss mån bestämmer över den egna leken och de egna sakerna. (Sheridan & Pramling Samuelsson 2001: 188-189)

Graham & Fitzgerald (2010) har gjort en studie kring barns delaktighet och dialog, som fokuserar på fyra nyckelfrågor. Den första beskriver bidraganden till barns delaktighet. Den andra handlar om samspel mellan möjligheter och begränsningar för barns delaktighet och barns syn på sin delaktighet. Den tredje nyckelfrågan handlar om att erkänna barns delaktighet och reflektera kring vad som kan ge ett djupare erkännande av deras röster i samhället. Den fjärde frågan beskriver dialogens roll när det handlar om barnens delaktighet i nutiden. (Graham & Fitzgerald 2010: 343-344)

De senaste decennierna har det gjorts en hel del forskning kring betydelsen av barns rätt till att ”ha en åsikt” och att ”lyssna på barnens röster” i relation till beslut och aktiviteter som påverkar deras liv. Flera teorier om barndom är sammankopplade med nutida förståelser om att barn har styrkor och kompetenser som har format dem från osynliga objekt till subjekt med rätt till egna åsikter. Även i denna studie nämns FN:s konvention om barns rättigheter. Mycket av diskursen kring barns delaktighet visar på ett gap

mellan principer för delaktighet och delaktighet i praktiken. Exempelvis Morgan (2005) i Graham och Fitzgeralds studie menar att organisationer konsulterar barn, men ger väldigt lite feedback och åtgärder på responsen. Det kan även ifrågasättas om huruvida ”att lyssna på barns röster” garanterar någon nytta för barnen, och om resultaten av beslut är formade av eller påverkade som resultat av barns delaktighet. (Graham & Fitzgerald 2010: 343-345)

När det kommer till barns egna tankar kring delaktighet, har Graham & Fitzgerald (2001) identifierat fyra teman. Det första handlar om att barn vill bli respekterade som personer med egna rättigheter som har något att erbjuda och som behöver tas seriöst i beaktande, vilket bestyrks av bl.a. Neale (2004) och Stafford m.fl. (2003) enligt Grahams och Fitzgeralds forskning. I Grahams och Fitzgeralds studie framkommer även att det enligt Smart m.fl. (2001) och Taylor (2006) handlar om att erbjudas möjligheten att bli hörd, att bli frågad om åsikter, ha valmöjligheter och att valen respekteras samt att besluten ska passa både barnen och de vuxna. För det andra tycker barn att möjligheter till delaktighet ska vara genuina och fokusera på förändring. De vill vara delaktiga, och att delaktigheten ska vara till någon nytta, t.ex. att en djupare förståelse för någonting också ska leda till förbättrade förhållanden för dem själva eller för andra barn. (Graham & Fitzgerald 2010: 346) Det tredje temat som barnen i studien identifierar är att delaktighet handlar om att ha tillgång till information. Som fjärde och sista tema handlar det för barn, precis som för vuxna, om att skilja delaktighet i beslutsfattande från ansvar för beslutet. I Grahams och Fitzgeralds studie vill de flesta barnen enligt Smith m.fl. (2003) bli konsulterade, men inte ta allt ansvar för beslutet, och Taylor (2006) menar enligt Graham och Fitzgerald att barnen önskar att få samarbeta med vuxna som stöder dem i en demokratisk beslutsfattandeprocess. Barn vill också att delaktigheten leder till ömsesidigt beroende, erkännande och respekt för barn och deras synpunkter. (Graham & Fitzgerald 2010: 346)

Graham & Fitzgerald (2010) menar i sin studie att konversationer med barn ska vara naturligt dialogiska eftersom förståelse handlar om att producera delade och gemensamma meningar. Genom att bjuda in barn till ett deltagande möte finns det större potential att erkänna dem. Barnens kompetens, beslutsamhet, beroende eller sårbarhet bestämmer inte om de är inkluderade i eller exkluderade ur delaktighetsprocessen, utan

berättar på vilket sätt deras delaktighet äger rum. Dialogen har även en etisk dimension eftersom konversationen utgår från respekt för barnens syner, perspektiv och antaganden. Delaktighet genom ett dialogiskt tillvägagångssätt kräver öppenhet för nya förståelser och insikter som inte kan genereras av endast den ena parten. Hur vuxna reagerar på nya insikter genom dialogen har också betydelse för barnens erkännande. Hur de ser på sig själv och vad som har betydelse för dem formas genom mötet. (Graham & Fitzgerald 2010: 351-352)

2 EFTERMIDDAGSVERKSAMHET

Eftermiddagsverksamhet, ”eftis”, innebär en trygg och meningsfull fritid för barnen efter skoldagen, och spelar en viktig roll när det gäller att skapa en harmonisk vardag för en liten skolelev. På en del platser ordnas även en liknande förmiddagsverksamhet innan skoldagens början. Tillsammans med föräldrarna stöder eftisledarna barnets fostran. Eftis är inte någon form av förlängning på skoldagen, utan en självständig verksamhet med tyngdpunkt på en trygg och högklassig fritid under en vuxens uppsikt och ledning. Målet med verksamheten är att stöda känslolivets utveckling, den etiska tillväxten och den sociala utvecklingen hos barnen och att främja deras välbefinnande, delaktighet och jämlikhet. (Suomu m.fl. 2005: 11)

Förutom att erbjuda en trygg miljö där barnen under handledning av vuxna kan delta i verksamhet som är mångsidig och stimulerande kring lärande och fritidsaktiviteter, är ett syfte att förebygga riskfaktorer som uppkommer då barnet tillbringar eftermiddagarna ensam eller utan vuxen tillsyn. Verksamheten ska komplettera och bygga vidare på den fostrande uppgift och grund som hemmet, dagis, förskola och skola har lagt. Eftis är en tredje huvudaktör i barnens vardag, som tillsammans med hemmet och skolan har en egen karaktär som betonar högklassig fritidsverksamhet. (Sydkustens landskapsförbund r.f. 2005: 12)

2.1 Lagstiftning

Eftermiddagsverksamheten för skolbarn blev ett av riksdagsvalets teman våren 2003, och arrangerandet av morgon- och eftermiddagsverksamheten togs med i regeringsprogrammet. Arbetet med att bereda lagstiftning som hänför sig till denna verksamhet inleddes under sommaren, och regeringens proposition gavs till riksdagen hösten 2003. Lagarna rörande verksamheten trädde i kraft 1.8.2004. Avsikten med lagarna var att göra verksamhetens mål och innehåll klarare, samt att klargöra arbetsfördelningen mellan aktörerna, koordineringen av verksamheten och finansieringen. Detta skulle göra verksamheten mer genomtänkt och ge den kontinuitet och kvalitet. Lagen om grundläggande utbildning (628/1998) utökades med ett nytt kapitel, 8a (1136/2003), som gäller morgon- och eftermiddagsverksamheten. (Suomu m.fl. 2005: 12)

Lagen om grundläggande utbildning utgår från att barnen frivilligt deltar i verksamheten. Kommunen är heller inte skyldig att ordna morgon- och eftermiddagsverksamhet, men om den ordnas ska den erbjudas elever i första och andra årskursen, samt elever i årskurserna 3-9 som får specialundervisning. Lagen ger kommunen ansvaret för att ordna och koordinera verksamheten. Kommunen kan själv ordna den, men det är också möjligt att helt eller delvis köpa verksamheten av en annan offentlig eller privat serviceproducent. Oberoende vem som producerar verksamheten svarar kommunen för att den genomförs lagenligt. Lagen ger endast grundläggande ramar för verksamheten, men inga detaljerade anvisningar finns. Enligt lagen ska verksamheten erbjudas vardagar då skolan är igång, i allmänhet mellan kl. 7 och 17. Som inom all verksamhet där man keder och fostrar barn och unga, följer man inom eftermiddagsverksamheten även lagen om kontroll av brottslig bakgrund, och personer som väljs för uppgiften bör uppvisa ett utdrag ur brottsregistret innan hon tillträder tjänsten. Detta gäller även frivilliga som jobbar inom verksamheten, om det handlar om mer än tre månader. Lagen fastslår även att det ska finnas ett tillräckligt antal yrkeskunniga ledare inom eftermiddagsverksamheten, men det finns inte något exakt förhållande mellan antalet barn och antalet ledare utan detta är beroende av hur verksamheten är organiserad. Enligt Mannerheims Barnskyddsförbund rekommenderas dock att det ska finnas en ledare per 13-15 barn. (Suomu m.fl. 2005: 13)

2.2 Målet med verksamheten

Verksamheten bör erbjuda möjligheter till mångsidiga, stimulerande aktiviteter samt vila och lugn under uppsikt av en yrkeskunnig person som är lämpad för uppgiften. Den ska även främja barnens välbefinnande i samhället och förebygga utslagning. Det allmänna målet med morgon- och eftermiddagsverksamheten är att stöda barnets välbefinnande och lägga en grund för en bra uppväxt. Denna målsättning styr alla dem som arrangerar och genomför verksamheten. (Suomu m.fl. 2005: 13) I grunderna poängteras hur viktig lek, skapande verksamhet och positiva upplevelser är för barnen. Verksamheten ska planeras så att den bildar en enhetlig och mångsidig helhet som bjuder på social interaktion, estetiska upplevelser och fysiska aktiviteter både inomhus och ute. Det är också viktigt att erbjuda barnen möjlighet till egen verksamhet, rekreation och vila. Den som ordnar verksamheten definierar och väljer detaljinnehållet, som ska byggas upp så att det bidrar till att målen för verksamheten uppnås. (Sydkustens landskapsförbund r.f. 2005: 14)

Alla barn bör få känna sig accepterade och uppskattade som de är. Man kan stöda barnets självkänsla genom att hjälpa det till glädjen att lyckas, och det är viktigt att uppmuntra och berömma barnen. Stödandet av känslolivet och den sociala utvecklingen förknippas med en stressfri och trygg miljö, samt fasta människorelationer. Samarbetet är viktigt, både mellan barnen, de vuxna och hela gruppen. Kamratrelationerna lär barnen växelverkan samt att uttrycka och kontrollera känslor. Gemensamma regler och gränser, som barnen själva får vara med och bestämma, skapar trygghet. (Suomu m.fl. 2005: 15)

Den etiska utgångspunkten för eftermiddagsverksamheten är de pedagogiska principer som man enats om med hem och skola, samt den grundläggande utbildningens värdegrund. Barnet är en värdefull individ, som med hänsyn till sin ålder och sitt utvecklingsstadium ansvarar för sina egna handlingar. Däremot behöver barnet ändå en vuxens stöd och ledning samt modeller för sitt beteende. Målet för den etiska utvecklingen inom eftermiddagsverksamheten är att förstå företeelser som ansvar och ömsesidighet. Det är viktigt att fästa barnets uppmärksamhet på hur det mår, hur andra

har det, på sunda levnadsvanor, på hur andra reagerar på dess känslor och beteende samt inställningen till hela omgivningen. (Suomu m.fl. 2005: 15)

En annan målsättning för eftermiddagsverksamheten är att öka delaktigheten och jämlikheten, samt att förebygga utslagning. Barnen på eftis bör ha möjlighet att delta i planeringen av verksamheten, och att bli hörda. Denna målsättning utgör även en av grunderna för detta examensarbete. I verksamheten bör ingå situationer som ökar barnens upplevelse av delaktighet, där man genom jämlikhet förebygger utslagning. Målsättningen är att så tidigt som möjligt upptäcka faktorer som kan leda till utslagning och att fästa särskild vikt vid att barnet får det stöd det behöver. (Suomu m.fl. 2005: 15)

Innehållet i eftermiddagsverksamheten påverkas ofta av arrangörens egna starka sidor, betoningar och kunnande, men även av de lokala förhållandena och praktiska möjligheterna. Det är viktigt att innehållet alltid bidrar till att de uppställda målen ändå nås. Vid planeringen av innehållet bör även barnens önskemål och behov beaktas. (Suomu m.fl. 2005: 15)

2.3 Värdegrund

Precis som inom all pedagogisk verksamhet har eftisverksamheten en värdegrund. Det är viktigt att värdegrunden är klart definierad och känd för alla som berörs av verksamheten, både upprätthållare, barn, personal och föräldrar. Värdegrunden kan variera en aning beroende på verksamhetsställe, men den bör gå hand i hand med barnets utveckling och samhällets värderingar. Offentlig verksamhet för barn har alltid en demokratisk grund. Dessa värden uttrycks bland annat i grundlagen, FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna samt FN:s konvention om barnets rättigheter. (Kekäle 2001: 4)

Samtidigt som värdegrunden ska vara klart definierad, är det också viktigt att man hela tiden jobbar med den. Att framgångsrikt arbeta med värdegrunden handlar genomgående om att skapa förutsättningar för fler möten och samtal. Kontinuerliga samtal och reflektion är viktiga verktyg som krävs för att skapa kunskap och känsla både hos barn och vuxna, eftersom det är genom möten med andra som människosynen

byggs upp. Värdegrunden kommer ständigt till uttryck i vardagliga handlingar i eftisverksamheten, både i handledda och icke handledda situationer. Den handlar om både rättigheter och skyldigheter, om att bli hörd som individ men även att lyssna på andra. Ett gott socialt klimat präglas av en öppen kommunikation där alla får framföra sina åsikter och behov. Det är viktigt att alla får utnyttja sina friheter och rättigheter, men samtidigt acceptera att alla kanske inte har samma åsikter och det handlar om att både ta hänsyn och sätta gränser. (Kekäle 2001: 5)

2.4 Planering av eftermiddagsverksamhet

Då man planerar verksamheten på eftis utgår man från Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolelever (2004), som enligt normdokument definierar de faktorer som bör beaktas i verksamheten. Därtill är även kommunernas verksamhetsplan ett viktigt dokument som styr planeringen. Om en kommun har lagstadgad morgon- och eftermiddagsverksamhet bör de instanser som ansvarar för den göra upp en plan över hur verksamheten ska ordnas inom kommunen. I Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamheten finns några rekommendationer för vad som ska finnas i verksamhetsplanen:

- mål och omfattning
- koordinering av verksamheten
- samarbetet mellan olika förvaltningar och mellan dem som anordnar och genomför verksamheten
- samarbetet med hemmet och med skolan
- ansökan till verksamheten och antagningsgrunderna
- verksamhetstid
- utvärdering

(Suomu m.fl. 2005: 24)

En verksamhetsplan för ett eftis kan innehålla samma punkter som en kommunal plan, men med fokus på den egna enheten. En plan som rör ett enskilt eftis gör så noggrant att den också fungerar som ett dokument som beskriver hur kvaliteten kan utvecklas och upprätthållas, och i bästa fall fungerar då verksamhetsplanen även som ett marknadsföringsverktyg för föräldrar och samarbetspartners. Det är till fördel om hela eftisets personal kan vara med i utarbetandet av planen. På basis av dessa

verksamhetsplaner gör personalen på eftis upp månads- och veckoplaner som passar deras eftisgrupp, och som blir underlag för ett dagsschema. Både långtids och korttidsplaner är viktiga inom verksamheten, och tack vare planeringen fungerar vardagsrutinerna på eftis smidigare. (Suomu m.fl. 2005: 24)

Utgångspunkten i planeringen för eftisverksamheten är barnens behov, idéer, synpunkter och familjernas önskemål, men även eftisets resurser och personalens specialkunnande och intressen ska framkomma. Att jobba ihop en bra verksamhetsplan tar lång tid, hela personalen bör resonera tillsammans och det lönar sig att reservera flera dagar för att skriva den. En välgjord verksamhetsplan för ett eftis kräver sedan oftast bara en årlig uppdatering och justering. När det kommer till kortsiktigare planer går det bra att reservera någon timme för en månadsplan och helst en gång i veckan göra veckoplanering där hela personalen tillsammans är med. Regelbundet återkommande stunder då barnen får komma med idéer är också en viktig del av planeringen. När man planerar verksamheten är det bra att komma ihåg att planer ibland, av olika anledningar, inte går att genomföra. I en högklassig och planmässig verksamhet kan man vid behov också vara flexibel. (Suomu m.fl. 2005: 25)

När man planerar programmet på ett eftis är det viktigt att göra dagarna så lugna och harmoniska som möjligt, både med tanke på barnen och på de vuxna. Att leda ett eftis kräver en god förhandsplanering, eftersom brist på planering ofta skapar kaos i arbete med barngrupper. Även om barn i eftisåldern är mer flexibla än yngre barn, behöver även de ett rätt regelbundet schema. Eftisets utrymme sätter en del ramar för verksamheten och planeringen, men även trots att verksamhetsmöjligheterna kanske begränsas något med tanke på detta, är det viktigt att minnas att det är atmosfären på eftiset som är det viktigaste och inte lokaliteterna. Även i mer anspråkslösa utrymnen kan man göra intressanta saker och känna glädjen i att vara tillsammans. Stämningen som barnen och ledarna tillsammans skapar är den viktigaste trivsselfaktorn på eftiset. (Haapakylä & Suomu 2005: 18)

För att eftis ska kännas som ett viktigt och trevligt ställe för barnen att vistas på under fritiden måste även deras åsikter och önskemål tas i beaktande i verksamheten. Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamheten (2004) betonar starkt barnens

delaktighet i planeringen och genomförandet av eftisverksamheten. I en deltagarorienterad verksamhetskultur är de vuxna intresserade av hur och vad barnen tänker och av hur barnens idéer kan användas i eftermiddagsverksamheten. Saker som barnen berättar ger tips om vad de är intresserade av och vad de vill göra på eftis. Genom detta framkommer även vad som är viktigt för barnen, och genom att fläta samman barnens och de vuxnas idéer kan man få fram en gemensam uppfattning om hur en bra eftisdag ser ut. Den här formen av verksamhetskultur kräver lyssnande och växelverkan, och den bygger på att både barn och vuxna betraktas som aktiva, kunniga och skapande kunskaps- och kulturproducenter. Tillsammans skapar de verksamhet och mål genom att utnyttja allas kunnande. I en trygg atmosfär vågar barnen uttrycka sina egna idéer och önskemål. (Suomu m.fl. 2005: 25-26)

2.5 Att ta barns idéer i beaktande

En verksamhet som är deltagarorienterad kräver lyssnande och växelverkan. På eftis är det alltså viktigt att både vuxna och barn övar sig på att lyssna ömsesidigt på varandra, och genom det komma fram till metoder som främjar delaktighet. På så sätt hör man det som barnet verkligen menar med vad det säger, istället för det den vuxna vill eller väntar sig att höra. För barn är det viktigaste med delaktigheten att de i nuet kan påverka den plats där den växer, leker, vilar, upptäcker och lär sig nya saker. (Suomu m.fl. 2005: 26)

Eftersom eftisverksamheten i hög grad är uppbyggd på samvaro i grupp, uppstår ofta situationer där olika viljor och uppfattningar kommer till uttryck. Det är viktigt att barnen lär sig respektera olikheter och andras åsikter, vilket de vuxna ansvarar för att de lär sig. Att bygga upp ett respektfullt förtroende mellan barn, ledare och föräldrar är en viktig grund i verksamheten. Genom att vara goda förebilder kan man skapa ett demokratiskt förhållningssätt och arbetet med värdegrunden är en ständigt pågående process som alla som jobbar med barn och på skolor ansvarar för. (Kekäle 2001: 5)

Redan under de första dagarna på eftis är det viktigt att man tillsammans med barnen utarbetar gemensamma spelregler för verksamheten. När barnen själva får vara med och göra upp regler, är det lättare för dem att godta dem. Alla som berörs av reglerna ska

vara med i utarbetningen. Det är viktigt att tillsammans fundera vilka regler som behövs för att alla ska ha det bra på eftis, och att höra barnens åsikter. Att sedan ge ut reglerna till hemmen kan vara bra, så att föräldrarna också får ta del av eftisets regler och kan diskutera dem med sina barn. Gällande regler är det också viktigt att de vuxna är konsekventa, reglerna ska inte växla från dag till dag. Både gällande regler och gränser är det viktigt att vara tydlig och försäkra sig om att barnen verkligen förstår innebörden i dem. (Haapakylä & Suomu 2005: 27)

För att beakta barns idéer och initiativ krävs det att man tar reda på vilka deras tankar och önskemål är- inte nödvändigtvis genom att ställa frågan om vad de vill rakt ut, utan få fram det på andra sätt. Både undersökningar och praktisk erfarenhet visar att det är oväntat svårt att fråga barnen. De är ofta vana med att leva upp till de vuxnas förväntningar, och funderar på hur de vuxna tycker att de borde svara, vilket leder till att tanken på själva saken kommer i andra hand. Barn svarar ofta även väldigt kort, vilket leder till att de vuxna ställer flera följdfrågor och det mer känns som någon form av utfrågning eller förhör, vilket inte inspirerar till kreativa tankar kring saken. Ju yngre barn, desto svårare är det att få veta vad de tänker genom att ställa frågor. Barn tänker också väldigt olika vuxna. (Suomu m.fl. 2005: 26)

Genom alldeles vanliga, vardagliga samtal kan man få barnen att aktivt tala om sina tankar och önskningar. Andra sätt kan vara att låta barnen rita bilder med teman som ”drömeftis” eller dylikt. Man kan också göra frågorna kring deras önskningar genom lek, så man t.ex. leker reporter och använder låtsasmikrofon. Barnens lek speglar ofta önskningar eller behov, utan att barnen medvetet delar med sig av dem. Genom att observera och försöka förstå vad en lek betyder för barnet kan man ofta få reda på t.ex. dess intressen. (Haapakylä & Suomu 2005: 26-27)

När skola och eftis är som bäst är de platser där barnen själva får vara aktiva, lära sig nytt, leka, påverka och skapa kultur. Då verksamhetskulturen på eftis låter barnet skapa, och när de redskap och material som används i verksamheten finns till hands, använder barnen dem aktivt och självständigt. Där man betonar delaktighet och tillåter barnens spontana aktivitet börjar de helt naturligt planera sin verksamhet själva. Oftast planerar några barn tillsammans sina lekar och aktiviteter, men ibland kan något barn komma på

en idé, sätter igång och får även de andra barnen att bli intresserade. Det är viktigt att ge utrymme för att lämna lekar eller projekt på hälft, så barnen kan återvända till dem i ett senare skede. Barnens spontana aktivitet får naturligt utlopp då de planerar och skapar lekar och då får de fritt förverkliga sina idéer eftersom vuxna sällan blandar sig i leken. (Suomu m.fl. 2005: 26)

3 ETT SOCIALPEDAGOGISKT FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Daghemmet och skolan är de första arenor där många relationer med jämnåriga formas, befästs och förändras. Genom att stora grupper jämnåriga barn träffas regelbundet formas kamratrelationer. Kamratsamverkan är bidragande till och kanske också nödvändig för flera olika prestationer, barns förståelse av rättvisa, deras självvärdering, benägenhet till att dela med sig, vänlighet, deras sätt att bemästra symboliskt tänkande, rolltagande, förmågan att kommunicera och utvecklingen av kreativt och kritiskt tänkande. (Williams m.fl. 2000: 82-83)

Social inklusion bygger på en föreställning om att involvera människor som deltagare inom olika vardagslivsarenor och inom livsområden som arbete, familj, förskola, skola, fritid, konsumtion och kultur. Målet med en socialpedagogisk insats där barnens och familjernas vardagsliv är det centrala handlar om att ge deltagarna möjlighet att handla och leva ett meningsfullt vardagsliv med mesta möjliga inflytande över den egna tillvaron. (Madsen 2006: 203-204)

3.1 Samspel mellan barn och pedagoger

Det finns flera faktorer som inverkar på barnets kommunikation och samspel, och som därmed även har en betydande roll för dess utveckling, lärande och lek. Detta gäller både samspelet och relationerna mellan olika barn samt mellan barn och pedagog eller annan vuxen. (Madsen 2001: 181)

Pedagogen ska ha en teoretisk och erfarenhetsmässig kompetens att utforma en verksamhet som ger optimala betingelser för varje enskilt barn att utvecklas och lära

itellektuellt, emotionellt, socialt och kulturellt. Det mest betydelsefulla för barns utveckling och lärande är förhållningssättet mellan barnet och den professionella. Det handlar om den professionellas lyhördhet, engagemang i arbetet och kunskap om varje enskilt barn. (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999: 117, 121)

För att barn ska kunna försvara sina åsikter, ompröva sina egna uppfattningar eller se värdet av andras idéer krävs att pedagogen uppmuntrar barn till samarbete. Pedagogens roll är att medvetet skapa och tydliggöra situationer där barn kan och får lov att upptäcka kamraters kunskaper och erfarenheter. Att få säga sin mening och våga utmana både egna och andras tankar formar en självständighet hos barnet. Det får ta ansvar för sina egna uppfattningar men också ett ansvar för de andas välbefinnande. (Williams m.fl. 2000: 56)

Genom lek utvecklas barn socialt, känslomässigt, motoriskt och intellektuellt. I leken och ett lustfyllt lärandes olika former stimuleras barns fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem. I leken tolkar barn varandras budskap, förhandlar med varandra och använder olika strategier. Utvecklade lekar med rika innehålls- och händelseförlopp bygger på kommunikation, kreativa ideer och överenskommelser och samarbete mellan barnen och i leken är allting möjligt. När barn leker tillsammans och har olika erfarenheter inspireras de av varandra. Även genom annan form av samarbete utvecklas barn, och samarbete mellan barn ger förutsättningar för upptäckande inläring och att utveckla ett kreativt tänkande. Samspelet både mellan barnen själva och barnen och de vuxna ska vara sådant att alla lär sig tillsammans genom att utforska, förklara, argumentera och dra slutsatser. (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999: 84-86, 113-114)

Barnet lär sig till största delen om sin sociala omvärld genom att upptäcka andra människors karaktärer. Det lär genom att observera andras beteenden. I varje samspel mellan människor finns delar av kunskapsreproduktion, som utgör tillfällen för deltagarna att lära. Därför är samtal med kamrater och familj lika viktiga miljöer för kunskapsförmedling som daghemmet eller skolan. Det är ofta i spänningen mellan olika perspektiv som mening skapas och ny förståelse uppstår. Dialogen är alltså en

grundläggande kvalitet i allt mänskligt samspel, men också ett mål som måste eftersträvas i samspelssituationer med andra människor. (Williams m.fl. 2000: 62-66)

För att kunna jobba med barns idéer, tankar och önskemål som utgångsläge vid planering, behöver man också veta hur man talar med barn och på vilket sätt man ställer frågor eller samtalar. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) diskuterar detta i boken "Lärandets grogrund".

Genom att man som vuxen försöker inta ett barns perspektiv är man en bit på väg mot att lyckas ha en dialog med barnet, där barnet vill dela med sig av sin värld. Samtidigt gäller det att ställa utmanande frågor till barn eftersom de då tvingas formulera sig, vilket är viktigt för att barns sätt att tänka och förstå sin omvärld ska utvecklas. För att få reda på ett barns tankar behöver man använda sig av ett samtal där barnet känner att det har utrymme, eftersom det annars kan bli fåordigt. Som pedagog behöver man ha en klar idé om vad det är man vill att barnet ska uttrycka sig om, och kunna växla mellan en aktiv och en passiv dialog för att få barnet att tänka och dela med sig av sina tankar. Därtill behöver man ändå vara lyhörd och kunna följa barns tankar som de tar sig uttryck i deras berättelser, och kunna ställa följdfrågor och uppmuntra dem till att fortsätta sitt berättande. En viktig tumregel i arbetet är att den vuxne signalerar att det är barnets egna tankar och ideer som ska komma fram och inte förvänta sig ett "rätt svar". (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999: 106-107)

För att barnen ska vara delaktiga i planeringen av sin eftisverksamhet, behöver de också vara med vid uppsättandet av regler. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) menar att en av livsfrågorna i barns värld handlar om deras etik, deras syn på vad som är rätt och fel, respektive gott och ont i förhållande till andra och till sin omgivning. (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999: 97)

3.2 Delaktighet

Det finns olika sätt att se på begreppet delaktighet, och olika uppfattningar om vad det betyder att vara delaktig. Delaktighet kan handla om att vara en del i ett sammanhang, att känna samhörighet med andra eller att ha ett gemensamt ansvar för något. (Gustavsson 2004: 11)

Man kan tala om interna och externa förutsättningar för delaktighet. Med interna förutsättningar för delaktighet kan det t.ex. handla om kroppsfunction och viljan att delta, och rör alltså individuella faktorer på mikronivå beträffande en persons kapacitet inom ett visst område. Med externa förutsättningar för delaktighet avses tillgängliga fysiska och sociala miljöer, regler och normer som möjliggör deltagande etc. Dessa förutsättningar beror alltså på kontextuella faktorer på meso- och makronivå, och handlar om i vilken utsträckning tillfälle till delaktighet erbjuds. Delaktighet bör beskrivas som ett samspel mellan individen och den sociala och fysiska omgivningen. (Molin 2004: 78-79)

Johannesen och Sandvik (2009) menar att rätten till delaktighet och inflytande inte nödvändigtvis handlar om att bestämma, utan om något mer. Det handlar om att alla är en del av gemenskapen, där man måste visa respekt och inkludera, oberoende av åsikter och inställning. De klargör dock att det formella ansvaret ligger hos de vuxna, och att det inte handlar om att barn kan eller ska behöva ta ett lika stort ansvar som dem. Delaktighet och inflytande handlar om hur människor samspelar, lyssnar till och respekterar varandra i en gemenskap. Enligt Johannesen och Sandvik betyder orden inflytande och delaktighet inte att barns deltagande ska stanna vid att barnen är närvarande, utan att deras uttryck också ska ha en påverkan. Det behöver inte handla om att få sin vilja igenom, utan om att vara en del av gemenskapen och därmed påverka det som händer genom sina uttryck och åsikter, om att vara med i förhandlingarna om vad som skapar en bra vardag. (Johannesen & Sandvik 2009: 31-32)

3.3 Klassifikation av delaktighet enligt ICF

International Classification of Functioning, Disability and Health; förkortat ICF, har år 2001 tagit fram en ny definition på delaktighet. Klassifikationen är neutral avseende etiologi och lyfter fram ett multidimensionellt perspektiv när det gäller orsaksfaktorer och samband mellan olika aspekter. ICF klassificerar kännetecken och inte personer, vilket betyder att fokus ligger på funktion och inte på diagnos. Den ger en dynamisk modell av funktionshinder som speglar miljöns nyckelroll och lyfter fram aktivitet och delaktighet hos individen. Fungerande i vardagssituationer är fokus för delaktighetsdimensionen. Det är inte aktiviteten, utan snarare individens engagemang i

situationen som är avgörande för bedömningen av delaktighet. Smedby & Dahl (2002) menar att ICF är starkt influerad av FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och det finns hänvisning till FN:s standardregler för att försäkra delaktighet och jämlikhet även av människor med funktionshinder. ICF har accepterats som en av FN:s sociala klassifikationer. (Björck-Åkesson & Granlund 2004: 29-32)

Aktivitets- och delaktighetskomponenten mäts med hjälp av två konstruktioner, kapacitet och genomförande. Kapacitet beskriver en persons förmåga att utföra någonting, medan genomförande beskriver vad en person gör i sin aktuella omgivning. Då den aktuella omgivningen utgör ett speciellt sammanhang kan genomförande även beskrivas som människors engagemang i en livssituation. Delaktighet avser involvering i en livssituation, vilket måste bedömas utifrån personens upplevelse och samspel i en situation, och inte genom bedömning av en förmåga. Ett syfte med klassifikationen är att den ska kunna användas i bl.a. kliniskt arbete och pedagogiska verksamheter. Traditionellt och ur ett medicinskt perspektiv formuleras problem ofta i termer av kroppens funktioner och strukturer, medan det ur ett socialt perspektiv formuleras i termer av delaktighet. (Björck-Åkesson & Granlund 2004: 42-45)

4 METOD

Eftersom det inte finns speciellt mycket forskning kring eftermiddagsverksamhet, och eftis ofta fungerar utan egentlig målinriktad verksamhet eller planering, har jag valt att göra detta examensarbete i form av en produktutveckling (toiminnallinen opinnäytetyö på finska) av verksamhetsplaneringen på eftis, där resultatet är en planeringsguide. Det är alltså en projektliknande studie. För att ett projekt ska lyckas behöver det planeras, organiseras, förverkligas, övervakas, uppföljas och utvärderas noggrant. Resultatet av här formen av examensarbete är alltid något slag av produkt, som t.ex. en bok, en guide, ett informationspaket eller ett evenemang. För det här examensarbetet är slutprodukten en utvecklad planeringsguide för eftis, vilken ska fungera som botten och som en guide för personalen vid planeringen, med tyngdpunkt på barnens delaktighet i planeringsprocessen. (Vilkka & Airaksinen 2003: 48, 51)

När man bestämt vilket ämne man vill skriva om, bör man börja med att ta reda på vad andra gjort genom att läsa litteratur inom området. Medan man läser litteratur är det bra att skriva den litteraturöversikt som behövs i den vetenskapliga rapporten. Arbetet bör avslutas med en omfattande egen analys, och även i teoridelen ska egen bearbetning ingå. (Nyberg 2000: 73-74)

I ett projektinriktat examensarbete ingår en rapport som beskriver arbetsprocessen, hur och varför man gjort som man gjort samt hurdana resultat man fått och vilka slutsatser man kommit till. Förutom rapporten ingår även själva produkten, i det här fallet planeringsguiden för eftisverksamhet, i examensarbetet. I rapporten beskriver man arbetsprocessen och den egna inläringen, medan man i själva produkttexten riktar sig direkt till mål- och brukargruppen. (Vilkka & Airaksinen 2003: 65)

När man ägnar sig åt undersökningar och forskningar krävs mer än vardaglig och osystematisk datainsamling. Forskningar kännetecknas av att insamlingen och behandlingen av informationen sker systematiskt, samt att presentationen är systematisk. Systematiken ska fungera som ledning för den som genomför undersökningen eller forskningen, för att ge en förståelse för valen som görs och vilka konsekvenser de kan ha. (Jacobsen 2007: 9-10)

Medan man läser litteratur är det alltså lämpligt att skriva teoridelen för arbetet, i form av litteraturöversikt eller den teoretiska referensramen. Denna del ska alla vetenskapliga forskningar innehålla, där tidigare forskning och relevanta teorier presenteras. I teoridelen refererar man sådant innehåll ur facklitteraturen inom området som är relevant för det egna temat. Det är viktigt att inte begränsa läsningen till enbart svenska källor, utan även läsa litteratur på andra relevanta språk man behärskar, vilket i mitt fall är engelska och finska utöver svenskan. Med hjälp av tidigare forskningsresultat och teorier är det möjligt att begränsa sitt ämne bättre, ställa mer relevanta frågor och eventuellt skapa hypoteser för det egna forskningsprojektet. Teoridelen ska gärna avslutas med egna slutsatser, och i bästa fall kan dessa reflektioner leda till att man lyckas integrera olika teorier eller forskningsresultat till en enhetlig modell eller översikt. (Nyberg 2000: 74-75)

4.1 Arbetsprocessen

Arbetsprocessen kring utvecklandet av planeringsguiden har bestått av materialinsamling i form av litteratursökning i vetenskapliga databaser, inspirationssökning genom att använda sökmotorer på internet som lett till olika kommunala hemsidor samt sammanställande av olika dokument och handböcker som funnits tillgängliga kring eftermiddagsverksamhet. Jag har också arbetat med fokus på värdegrund och centrala målsättningar inom eftermiddagsverksamhet. För att hålla allt material och alla idéer samlade har jag även skrivit en processdagbok med reflektioner för att skapa en struktur i arbetet, vilken inte kommer att publiceras som en bilaga eftersom den enbart fungerat som ett personligt redskap för själva processen.

4.1.1 Litteratursökning

Jag gjorde litteratursökning i Mars 2012, och valde då ut artiklarna till min tidigare forskning för examensarbetet. Databaser jag sökte i var främst EBSCO, SciVerge och Sage. Jag använde mig av ämnesorden "participation" AND "child*" AND "daycare" OR "day care" OR "sport*" OR "nursing" OR "preschool" OR "pre school" OR "free time" OR "activit*" i sökningen på EBSCO. Detta gav tolv resultat, och jag sparade de artiklar som fanns tillgängliga i fulltext. I Sage använde jag mig av advanced search och sökorden "participation" OR "active part" AND "child*". Sökningen gav 113 resultat, och jag begränsade då sökningen så att orden behövde finnas i titeln. Skummade igenom artiklarna, sparade de som verkade relevanta och fanns i fulltext. I SciVerge använde jag mig av sökorden "participation" och "child*", som gav 1978 resultat. Begränsade sedan detta till titeln, keywords och abstraktet.

Övriga vetenskapliga källor jag utgått från behandlar socialpedagogik och delaktighet, och bidrar också till grunden för planeringsguiden. Jag har också använt de handböcker för eftermiddagsverksamhet som funnit tillgängliga. Jag har valt att i huvudsak inte inkludera litteratur äldre än från år 2000, eftersom materialet kan vara föråldrat och nyare liknande källor finns tillgängliga. En bok som jag valt att inkludera trots att den faller utanför tidsramen är "Lärandets grogrund" av Pramling Samuelsson och Sheridan från år 1999, eftersom där finns många tankar som fortfarande känns relevanta och

viktiga för detta arbete, och eftersom jag inte fick tag på den uppdaterade versionen av boken.

Artiklarna som fungerar som tidigare forskning för detta examensarbete handlar på olika sätt om barns delaktighet i planering och beslutsfattande som påverkar deras tillvaro. Jag kommer att bygga produkten i arbetet kring den tidigare forskningens resultat om hur barn önskar vara delaktiga, för att få fram en fungerande guide och ett bra planeringsunderlag för verksamheten.

4.1.2 Inspiration och idéer för planeringsguiden

Eftersom artiklarna jag använder mig av som en grund för examensarbetet i form av tidigare forskning inte innehåller verksamhetsplaner, färdiga modeller eller strategier för en fungerande planering med fokus på barnens delaktighet, fortsatte jag sökandet på andra sätt än genom vetenskapliga databaser. Istället har jag genom att använda sökmotorn Google kommit in på olika kommuners hemsidor, där de publicerat sina "fritis"-programblad, verksamhetsbeskrivningar med mera. Fritis är alltså i Sverige ganska långt det samma som eftis är i Finland. Sökte inte alls systematiskt eller specifikt, utan provade mig fram med uttryck som "*barnen planerar*", "*när barnen fick bestämma*", "*citrat av barn*", "*planering på fritis/eftis*", "*barn delaktighet planering*". Största delen av resultaten var inte alls relevanta för mitt arbete, men fungerade som inspiration och tankeväckare. Den inspiration och de idéer jag konkret använder mig av i min produktutveckling nämns i arbetsprocessen med källor, men allt övrigt är sådant som jag inte egentligen använt mig av, även om det eventuellt inspirerat mig indirekt ändå. Urvalskriterier för verksamhetsplaner och andra dokument eller inspirationskällor som jag valt att stöda mig på i planeringsguiden för mitt examensarbete, är att barnens delaktighet och medverkan i planering av verksamheten är centralt.

Kreativitet och fantasi tangerar varandra, men är ändå inte nödvändigtvis liktydiga. Båda handlar om överskridanden och innovationer, möjligheter att mentalt förflytta sig, upptäcka nya saker och finna nya vägar, som erbjuds och skapas mellan människor i en specifik situation. Enligt Johansson och Pramling Samuelsson är kreativitet en form av nyskapande och innovationer, vilka också har en relation till tidigare erfarenheter.

Fantasi handlar om möjligheter att förflytta sig mentalt utanför, bort om den aktuella aktiviteten som ges och tas i samspelet mellan barn och vuxna. (Johansson & Pramling Samuelsson 2007: 13-14) Detta är tankar som jag också baserar materialet till planeringsguiden på, och som enligt mig syns i t.ex. Skurpurs kommuns fritidsverksamhet ”Falken”, vars idéer också inspirerat min utformning av guiden.

Falken, som har plats för 36 barn i gruppen, hade en ganska kortfattad men bra och intressant beskrivning av sin fritidsverksamhet. Där lyfts det fram viktiga saker som en tydlig struktur, att de vuxna finns till hands och har roligt tillsammans med barnen och att de är konsekventa. Exempel på verksamheten är fri lek, skapande, utedagar och fredagsmys. För att barnen ska lära sig att känna och ta ansvar får de vara med vid tillagning av frukost och mellanmål samt vara med vid planeringen och själva hålla i aktiviteter. För att barnen ska ha ett inflytande på verksamheten får de även vara med vid inköp och planering. På fredagen är det barnen som själva planerar mellanmålet. På Falken försöker man även utveckla samverkan med föräldrarna genom fortlöpande information, att vara öppna för deras förslag och se föräldrar som en tillgång i verksamheten. (Skurups kommun 2012) Allt detta är sådant som inspirerat mig i utarbetandet av planeringsguiden för eftis.

Även Fryele fritidshem i Värnamokommun inspirerade mig i utarbetandet av planeringsguiden med sitt ”Tisdagskul”, med tanke på. Detta handlar om att det på Fryele varje vecka tillsammans med barnen planerar vad de ska göra för kul på tisdagen, och utgångsläget är att allt är möjligt. Tiden för tisdagskul är kl. 13.30-16.00, och även de barn som är lediga då får vara med. (Värnamo kommun 2012) Som Johannesen och Sandvik (2009) poängterar måste de vuxna våga släppa kontrollen och våga ta i det barnen förmedlar, för att barn ska få möjlighet att vara delaktiga. (Johannesen & Sandvik 2009: 42)

På Mjölby kommuns hemsida hittade jag ett månadsplaneringsblad för Stora Paviljongens fritidshem vid Lundbyskolan. Det är en form av infoblad där halva sidan fungerar som en månadskalender där varje dag finns representerad, och korta beskrivningar av det dagliga programmet under månaden. Den andra sidan fungerar som en inforuta till föräldrarna om aktuella ärenden på fritidshemmet. (Mjölby kommun

2012) Utifrån detta har jag valt att bygga upp ett liknande planeringsblad som en modell och som ett stöd vid planeringen av eftermiddagsverksamhet. Månadsbladet ger en bra översikt av den planerade verksamheten, både för personalen och för barnen på eftis, samtidigt som föräldrarna lätt kan följa med i programmet. Tanken är att barnen själva är med vid uppläggningsen av månadsbladet och är delaktiga vid planeringen.

I Gullspågs kommun finns en pedagogisk utvecklingsplan för åren 2010-2015, som handlar om ett kontinuerligt arbete kring kreativ lärmilö, vilket alltså är ett pågående aktuellt projekt. Ur denna utvecklingsplan har jag plockat tillvägagångssätt för barns delaktighet och inflytande för att stöda den planeringsguide jag bygger upp i det här examensarbetet. Med utvecklingsplanen vill man öka elevernas möjlighet att påverka arbetssätt och arbetsformer, ta tillvara idéer och initiativ från eleverna. De använder sig av portfolio för barnen, vilket jag dock inte kommer att koncentrera mig på eftersom min planeringsguide riktar sig till personalen, även om utgångsläget är barnens delaktighet. Genom handlingsplanen vill man utöka barnens delaktighet i planering av projekt, temadagar och olika aktiviteter. Ett mål är även att utveckla arbetssätt så att varje barn får möjlighet att påverka och få insikt om sitt lärande. (Gullspågs kommun) Denna handlingsplan innehåller många av de kriterier som bl.a. finns i Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamheten (2004), där man starkt betonar barnens delaktighet i planeringen och genomförandet av eftisverksamheten (Suomu m.fl. 2005: 25-26), samt det som Johannesen och Sandvik (2009) skriver om att vara en del av gemenskapen och därmed påverka det som händer genom sina uttryck och åsikter, och att vara med i förhandlingarna om vad som skapar en bra vardag. (Johannesen & Sandvik 2009: 31-32).

Då man gör studie i form av produktutveckling är det bra att hela tiden skriva en processdagbok där man samlar idéer, tankar, målsättningar, källor, reflektioner, anteckningar från handledningstillfällen och annan viktig information. (Vilkka & Airaksinen 2003: 19-20) Efter att ha letat mig fram till idéer och tips för verksamhetsplanering på det sätt jag gjort, ritade jag sedan upp egna idémodeller och gjorde anteckningar för hand i min processdagbok, för att få en överblick av hur planeringsguiden skulle komma att se ut. De handskrivna modellerna och tankarna har jag sedan sammanställt i elektroniskt format för att bygga upp den slutliga versionen

versionen av planeringsguiden. I processdagboken har jag samlat allt från handledningsträffarnas anteckningar till källor, idéer och annat som kan tänkas behövas för arbetet vid något skede under processen.

Förutom inspiration och idéer utifrån, har jag även använt mig av själva verksamhetsplanen för eftis som stöd vid utvecklingen av planeringsguiden. Det är en färdig bottenplan utarbetad av Utbildningsverket och Socialverket vid Helsingfors stad, som görs varje höst när eftermiddagsverksamheten kör igång (Verksamhetsplan för eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen 2012-2013). Verksamhetsplanen utvärderas även i Maj när läsåret tar slut. Reflektionsbladen för personalen i planeringsguiden kan fungera som stöd vid utvärderingen av verksamhetsplanen.

4.2 Produktutveckling

Under hösten 2012, efter att ha läst teori kring mitt tema och fördjupat mig i hur man tillverkar en produkt för ett examensarbete, började jag med själva produktutvecklingen. Genom den tidigare forskning jag använt mig av för examensarbetet, och den socialpedagogiska teori kring samspel och delaktighet jag inkluderat, har jag utvecklat en planeringsguide för eftis som till utseende och struktur inspirerats av olika kommuners konkreta exempel på information om fritidsverksamhet. Produkten beskrivs noggrant i ett eget kapitel, där jag redogör för resultatet genom att knyta de olika elementen i planeringsguiden till den tidigare forskningen och den teoretiska referensramen.

I min tidigare forskning för examensarbetet, som handlar om barns delaktighet i beslutsfattande och planeringsprocesser, framkom ur resultaten att barnens deltagande i olika processer inte nödvändigtvis innebär att de är delaktiga.

Sheridan och Pramling Samuelssons (2001) resultat av studien visar att barnen anser att de kan bestämma om sin lek, sina egna saker och aktiviteter och till viss mån om sig själva på förskolan, men att de sällan verkar delaktiga när det handlar om inflytande och organisering överlag, rutiner, innehåll och aktiviteter som läraren inleder. Sheridan och

Pramling Samuelsson (2001) menar med studien inte att beslut ska lämnas enbart till barnen, utan att involvera dem i processen genom kommunikation, att ställa frågor och lyssna på dem, för att de ska utveckla färdigheter och vilja att argumentera för sina åsikter. (Sheridan & Pramling Samuelsson 2001: 188-189) I min produkt har jag försökt utveckla ett underlag för att barnen ska få möjlighet att vara delaktiga just i frågan om inflytande, organisering, rutiner och aktiviteter på eftis, vilket barnen i Sheridan och Pramling Samuelssos (2001) studie inte ansett sig vara.

I Knowles-Yanez (2005) översikt kring barns delaktighet i planeringsprocesser framkom det att barn inkluderas i planering väldigt sällan, och att det då oftast är sammanflätat med att hela befolkningen är beaktad, men utan någon speciell hänsyn till barnens röster och behov (Knowles-Yanez 2005: 3) Även resultatet i Hitzler och Messmers (2010) studie visade att delaktighet i samspelet inte alltid garanterar delaktighet i själva beslutet (Hitzler & Messmer 2010: 221). Samma sak gäller Graham och Fitzgeralds (2010) resonemang kring att mycket av diskursen kring barns delaktighet visar på ett gap mellan principer för delaktighet och delaktighet i praktiken. (Graham & Fitzgerald 2010: 343) I planeringsguiden som jag utvecklat för eftermiddagsverksamhet är meningen att det specifikt är barnens röster och behov som ska styra planeringen av verksamheten, för att nå andra resultat än man nått i de studier som jag använt som tidigare forskning.

I Graham och Fitzgeralds (2010) studie frågade man efter barnens egna tankar kring delaktighet. Enligt studien vill barn bli respekterade som personer med egna rättigheter, som har något att erbjuda och som behöver tas seriöst i beaktande. De vill vara delaktiga och att delaktigheten ska vara till någon nytta, och de vill ha tillgång till information. De vill vara delaktiga i, men inte ensamta ansvar för beslut, genom att samarbeta med vuxna som stöder dem i en demokratisk beslutsfattandeprocess. (Graham & Fitzgerald 2010: 346) Genom utvecklingen av planeringsguiden vill jag lyfta fram samarbetet mellan barn och vuxna, där alla är delaktiga i planeringsprocessen och olika erfarenheter bidrar till ett gemensamt mål för verksamheten. Graham och Fitzgerald (2010) menar att dialogen med barn har en etisk dimension, eftersom konversationen utgår från respekt för barnens syn, perspektiv och antaganden. (Graham & Fitzgerald 2010: 351-352)

Med stöd av processdagboken utvecklades produkten, en planeringsguide för eftis, steg för steg. Jag läste socialpedagogisk litteratur kring barns delaktighet och försökte fokusera på alternativa sätt att få fram barns tankar och idéer, istället för att ställa frågan rakt ut. Med stöd även av de olika handböckerna kring eftermiddagsverksamhet och med hjälp av de inspirationskällor jag tidigare beskrivit har jag sedan konkret kunnat utforma de olika bladen och delarna för planeringsguiden, vilket beskrivs närmare i kapitlet om själva produkten.

4.3 Etik

I empiriska forskningar riskerar man ofta i önskan att kartlägga ett fenomen, att kränka någon av dem man undersöker. Då måste man genomgå en process av informerat samtycke, krav på skydd av privatlivet och krav på att bli korrekt återgiven. När det handlar om en litteraturstudie berörs forskaren främst av kravet på att korrekt presentation av data. Man ska alltid återge resultat på ett så fullständigt sätt som möjligt, och placera dem i sitt sammanhang. Citat som tagits ut ur en större helhet får ofta en annorlunda innebörd än om de står i sin kontext. Man ska undvika att använda resultat som tagits ur sitt sammanhang för att argumentera för något som inte är avsett med det. Korrekt presentation innebär även att inte förfalska information och resultat, och det bästa sättet att uppnå tillit för resultatet är att ge läsaren tillgång till all information som samlats in under processen. Upprepning av undersökningen är ett annat alternativ. Även öppenhet är viktigt, i betydelsen att man så långt som möjligt beskriver de val man gjort. Etiska överväganden bör alltid finnas i bakhuvudet och genomsyra hela undersökningsprocessen. (Jacobsen 2007:21, 26-28)

5 RESULTATET OCH PRODUKTEN

I det här kapitlet redogör jag för resultatet av produkten jag skapat, vilken är en planeringsguide för eftis med fokus på barnens delaktighet. Planeringsguiden innehåller olika blad som är menade för barnen att fylla i, med tillhörande användningsbeskrivningar och anvisningar för personalen. De olika bladen ska kunna kopieras upp och användas som stöd för planeringen under hela verksamhetsåret, där

man kan plocka fram och arbeta kring det tema som är relevant vid ett specifikt planerigstillfälle.

Förutom dessa blad finns det även reflektionsblad för personalen, dels som stöd för reflektion kring de temablad som barnen fyllt i, men även för reflektioner kring den dagliga verksamheten på eftis och hur man kan utnyttja vardagliga saker som barnens lekar eller diskussioner som utgångspunkt för planeringen. Guiden innehåller också en sida för idéer, tips och önskemål från barnen och familjerna på eftis, samt en bottenmodell för månadsblad som går hem till familjerna.

Planeringsguiden är gjord ur ett socialpedagogiskt perspektiv, med fokus på barnens delaktighet, vänskap, relationer, känslor, empati, etik och inklusion. I slutet av planeringsguiden finns en tabell över de olika arbetsbladen, med beskrivningar för eftispersonalen om hur de kan användas och utnyttjas i verksamheten och planeringen för att göra barnen delaktiga.

5.1 Överenskommelser på eftis

För att barnen ska vara delaktiga i planeringen av sin eftisverksamhet, behöver de också vara med vid uppsättandet av regler. Bladet *"Viktiga överenskommelser på vårt eftis"* är meningen att kunna fungera som ett underlag för detta, där de vuxna och barnen på eftis tillsammans gör upp ett dokument kring vad som är viktigt. Haapakylä och Suomu (2005) poängterar betydelsen av att man tillsammans med barnen utarbetar gemensamma spelregler redan under första dagarna på eftis, att man behöver vara konsekvent gällande överenskommelserna och att det kan vara bra att dela ut reglerna till föräldrarna också, så de får ta del av dem och kan diskutera dem hemma med barnen. (Haapakylä & Suomu 2005: 27) Tanken är att en kopia av detta blad kan delas ut till hemmen, när alla som berörs av överenskommelserna, både barnen och de vuxna, har satt sina fingeravtryck i rutan längst ner på bladet för att visa att man är överens om bestämmelserna.

Pramling Samulesson och Shreidan (1999) menar att en av livsfrågorna i barns värld handlar om deras etik, deras syn på vad som är rätt och fel, respektive gott och ont i

förhållande till andra och till sin omgivning. (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999: 97) Denna tanke fungerar som bakgrund till både bladet med överenskommelser och de olika temabladen.

5.2 Månadsblad

Månadsbladet är en bottenmodell för hur eftisbrevet som går ut till barnens hem kunde se ut. Ena sidan av bladet består av kalendermånadens alla dagar, där man skriver in det planerade programmet som man tillsammans med barnen utarbetat genom exempelvis temabladen, observationer kring lek och idéer från bladet med idéer, tips och önskemål. På så sätt kan föräldrarna på ett enkelt sätt följa med vardagen på eftis och hålla koll på eventuella viktiga datum eller specialprogram för verksamheten. Andra delen av månadsbladet består av en tom ruta, där relevant information kring eftisverksamheten just den månaden framkommer, samt eventuella reflektioner och tankar kring den gångna månadens eftisverksamhet och de teman som behandlats tillsammans med barnen.

5.3 Temablad

De olika temabladen, *"En bra vän"*, *"Min drömeftisdag"*, *"Så här känner jag mig när jag går hem efter en vanlig eftisdag"*, *Hur känner sig mina vänner?"*, *"Hur fungerar vi alla tillsammans på eftis, fast vi är olika?"*, *"Någon jag alltid kan prata med"* är menade för barnen att fylla i, genom att rita, skriva eller både och. Förutom temabladen med färdiga rubriker har jag tillagt ett rubriklöst blad, där det finns plats att limma in en bild, ett tema, en bit ur en saga eller annat som under verksamhetsårets gång känns relevant och nödvändigt att behandla tillsammans med barnen, förslagsvis något som framkommit under ett tidigare tema och som behöver jobbas vidare med. De temablad med färdiga rubriker är förslag på teman som kan fungera som grund för diskussion i eftisgruppen, men det tomta bladet med plats för bild, text eller annat kan man använda för att anpassa diskussion och planering kring relevanta och aktuella teman som passar just den gruppen, eller för att utveckla något av de förslagen som redan finns på rubriker eller teman.

Ett förslag på hur man sedan kan utgå från barnens tankar och reflektioner kring de olika temabladen, vore att exempelvis en gång per månad, under en såkallad ”lugn stund” där hela eftisgruppen samlas, diskutera tankar kring föregående tema och hur man jobbat kring det. Då skulle barnen även fylla i månadens temablad, och hela gruppen kunde tillsammans reflektera kring vad det innebär. Som Kekäle (2001) skriver är kontinuerliga samtal och reflektion är viktiga verktyg som krävs för att skapa kunskap och känsla både hos barn och vuxna, eftersom det är genom möten med andra som människosynen byggs upp. Det är viktigt att bli hörd som individ men även att lyssna på andra. Ett gott socialt klimat präglas av en öppen kommunikation där alla får framföra sina åsikter och behov, men även acceptera att alla kanske inte har samma. (Kekäle 2001: 5)

Genom att både reflektera kring föregående tema och kring det nya, kunde man bygga upp en länk av teman som i slutändan binder samman hela det socialpedagogiska verksamhetsåret där barnens delaktighet har fungerat som utgångspunkt för planeringen. Beroende på barnens tankar och reflektioner kunde sedan verksamheten planeras med deras intressen som det centrala, där man på olika sätt kan kombinera det med övriga aktuella teman under verksamhetsåret, så som årstider och högtider. Suomu m.fl. (2005) poängterar betydelsen av regelbundet återkommande stunder då barnen får komma med idéer är också en viktig del av planeringen, och att man i en högklassig och planmässig verksamhet vid behov också kan vara flexibel. (Suomu m.fl. 2005: 25)

För att beakta barns idéer och initiativ krävs det att man tar reda på vilka deras tankar och önskemål är- inte nödvändigtvis genom att ställa frågan om vad de vill rakt ut, utan få fram det på andra sätt. (Suomu m.fl. 2005: 26) Barn tänker väldigt olika vuxna, men genom alldeles vanliga, vardagliga samtal kan man få barnen att aktivt tala om sina tankar och önsknings. Andra sätt kan vara att låta barnen rita bilder med teman som ”drömeftis” eller dylikt. (Haapakylä & Suomu 2005: 26-27) Temabladen är ett alternativt sätt för barnen att besvara indirekta frågor om vänskap, empati och önskemål om eftisverksamheten genom att uttrycka sig i bild och eventuell text, och ta sig tiden att fundera kring temat istället för att någon sitter och inväntar ett direkt svar på en fråga.

5.4 Reflektionsblad för personalen

Barnens lek speglar ofta önskningar eller behov, utan att barnen medvetet delar med sig av dem. Genom att observera och försöka förstå vad en lek betyder för barnet kan man ofta få reda på t.ex. dess intressen. (Haapakylä & Suomu 2005: 26-27) . Genom lek utvecklar barn förståelse för hur viktigt det är med ömsesidighet, växelverkan och att turas om. (Sheridan & Pramling Samuelsson 2001:180)

Med barnens delaktighet som utgångsläge, har jag i mina reflektionsblad för eftispersonalen försökt utforma frågor för att väcka tankar och reflektioner kring deras önskemål, idéer och behov. Meningen är att personalen utifrån barnens lek, diskussioner med barnen kring teman eller temabladen, kunna reflektera kring planeringen av verksamheten och hur man kunde jobba utifrån de behov och önskemål som framkommer, och på så sätt stärka barnens delaktighet. De frågor som finns i reflektionsbladen är exempel sådana tankar som kan väckas kring lek, temablad eller diskussioner med barnen, men de kan behöva utvecklas mer inom personalgruppen vid planering och utvärdering under årets gång, beroende på hur verksamheten formats.

mer utvecklade frågeställningar kan behöva

Utvärdering av verksamheten ska göras så att den både ger kunskap om hur verksamheten fungerar och skapa förutsättningar för att förändra och utveckla verksamheten. (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999: 125) Tanken är att personalen med hjälp av reflektionsbladen även ska kunna utvärdera verksamhetsåret, bygga vidare på idéer och satsa på utvecklingen.

5.5 Idéblad och önskemål

Utgångspunkten i planeringen för eftisverksamheten är barnens behov, idéer, synpunkter och familjernas önskemål. I en högklassig och planmässig verksamhet kan man vid behov också vara flexibel. (Suomu m.fl. 2005: 25) Med denna utgångspunkt som grund heter ett blad i planeringsguiden *"Idéer, tips & önskemål"*, vilket ska kunna kopieras upp i ett större format, exempelvis A3, och hängas på en plats där både barnen och föräldrarna kan skriva feedback, idéer, tips eller önskemål kring eftisverksamheten.

5.6 Centrala begrepp för produkten

Teorin som utgör underlaget för planeringsguiden grundar sig på vetenskapliga källor med socialpedagogik och delaktighet som utgångsläge. De centrala begreppen för guiden grundar sig på denna teori. *Delaktighet* är en av grundstenarna som jag arbetet kring, och under detta begrepp kommer även *inklusion*, *empati*, *vänskap*, *lyhördhet* och *jämlikhet* in. Detta är viktiga begrepp även med tanke på den värdegrund man jobbar med på eftis.

Produktens centrala begrepp finns också i form av en beskrivningsbild över ett socialpedagogiskt verksamhetsår i själva planeringsguiden. Tanken med bilden är att visa att man med dessa begrepp som byggstenar kan planera ett verksamhetsår där man utgår ifrån ett socialpedagogiskt förhållningssätt, och sedan genom att koppla ihop dessa teman med övriga händelser som infaller under året bygga upp en meningsfull verksamhet.

Som Pramling Samuelsson & Sheridan (1999) skriver, behöver de vuxna vara lyhörda och kunna följa barns tankar som de tar sig uttryck i deras berättelser, och kunna ställa följdfrågor och uppmuntra dem till att fortsätta sitt berättande. En viktig tumregel i arbetet är att den vuxne signalerar att det är barnets egna tankar och ideer som ska komma fram och inte förvänta sig ett ”rätt svar”. (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999: 106-107) Lyhördhet är också en av byggstenarna i produkten, och temabladen finns till just för att barnen ska kunna uttrycka sina tankar, känslor och önskemål, utan känslan av att de måste svara på ett visst sätt eller vara rädda för att deras svar är fel.

Som Williams m.fl. (2000) skriver, formas kamratrelationer genom att stora grupper jämnåriga barn träffas regelbundet. Kamratsamverkan är bidragande till och kanske också nödvändig för flera olika prestationer, barns förståelse av rättvisa, deras självvärdering, benägenhet till att dela med sig, vänlighet, deras sätt att bemästra symboliskt tänkande, rolltagande, förmågan att kommunicera och utvecklingen av kreativt och kritiskt tänkande. (Williams m.fl. 2000: 82-83) Här kommer betydelsen av vänskap och empati in som en viktig del av utvecklandet av planeringsguiden och syftet med den.

Madsen (2006) talar om att social inklusion bygger på en föreställning om att involvera människor som deltagare inom olika vardagslivsarenor och inom livsområden som arbete, familj, förskola, skola, fritid, konsumtion och kultur. Målet med en socialpedagogisk insats där barnens och familjernas vardagsliv är det centrala handlar om att ge deltagarna möjlighet att handla och leva ett meningsfullt vardagsliv med mesta möjliga inflytande över den egna tillvaron. (Madsen 2006: 203-204) Denna tanke kring inklusion fungerar också som en av de grundstenar som planeringsguiden bygger på. Att alla bemöts på ett jämlikt sätt och är inkluderade är ett viktigt mål med eftermiddagsverksamhet.

Tabellen i planeringsguiden som förklarar användningen av produkten innehåller även en spalt med plats för de centrala begrepp som går att koppla till de olika bladen. Begreppen i tabellen kan också ses om ett stöd för att upptäcka exempel på sådant som kan framkomma ur barnens bilder, berättelser eller diskussioner kring teman, och som kan bidra till att utgå ifrån ett socialpedagogiskt förhållningssätt vid planeringen.

6 UTVÄRDERING

Det är viktigt att utvärdera både arbetsprocessen och själva produkten när man arbetar med produktutveckling. Planeringsguiden för eftis är produkten för mitt examensarbete, vilken jag koncentrerar ena delen av utvärdering på. Arbetsprocessen genom vilken planeringsguiden utvecklats utgör den andra delen. I utvärderingen kring arbetsprocessen koncentrerar jag mig på val av undersökningsproblem, materialinsamling, reliabilitet och tillförlitlighet, metodval och tidsplan.

6.1 Utvärdering av arbetsprocessen

I början av arbetsprocessen var jag inställd på att göra en systematisk litteraturstudie kring barns delaktighet i verksamhetsplaneringen på eftis, men som sedan ledde till utvecklandet av en konkret produkt för att möjliggöra delaktigheten istället eftersom det blev mer logiskt på det sättet och kändes mer relevant med tanke på syftet.

Utvärdering av hela examensarbetet är en del av läroprocessen, och kan göras genom att vara kritiskt inställd till det egna arbetet. Idén med arbetet, problemformuleringen, den teoretiska referensramen och målgruppen behöver utvärderas. Huruvida man uppnått målen för arbetet är det viktigaste i utvärderingen kring arbetsprocessen. (Vilkka & Airaksinen 2003: 154-155) Valet av undersökningsproblem för mitt examensarbete växte fram ur mina egna erfarenheter kring jobb på eftis, och kändes som ett relevant och viktigt tema att jobba med. Barns delaktighet är ett viktigt utgångsläge i socialpedagogisk verksamhet, och som socionom på ett eftis ser jag problemformuleringen som ett relevant tema att jobba med. Examensarbetet behöver vara intressant yrkesmässigt och av betydelse för målgruppen (Vilkka & Airaksinen 2003: 157), vilka är kriterier som jag anser att planerigsguiden avsedd för eftispersonal som jag utvecklat är.

Vilkka och Airaksinen (2003) menar att man behöver fästa uppmärksamhet även vid utvärdering av det material man använt för att utveckla produkten. (Vilkka & Airaksinen 2003: 159) Materialinsamlingen för mitt examensarbete och produktutvecklingen bestod av både sökningar i vetenskapliga databaser, litteratursökning kring barns delaktighet, insamling av material kring eftisverksamhet genom handböcker och dokument samt allmänna sökningar på internet för inspirationskällor kring utformandet av produkten. De vetenskapliga artiklar jag utgått ifrån fanns alla tillgängliga i fulltext, vilket kunde innebära att jag missat någon relevant eller viktig källa. De artiklar jag valt och använt för arbetet tyder dock alla på ganska likadana resultat, vilket därför ändå borde styrka tillförlitligheten i arbetet. Ingenstans i det insamlade materialet har jag heller kommit över några motstridiga källor eller forskning.

Inklusionskriterierna för materialets ålder höll jag mig till genom hela arbetet, förutom källan "Lärandets grogrund" av Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) som var lite föråldrad. Denna källa redogjorde jag dock skilt för sig, och den teori jag inkluderat ur boken var sådan jag anser att fortfarande var relevant för mitt examensarbete och inte i sig var föråldrad.

Examensarbetet ska kunna visa en koppling mellan praktiska yrkeskunskaper och teoretisk information, så att det kommer till nytta för målgruppen. (Vilkka & Airaksinen 2003: 159) Att samla in material kring hur själva planeringsguiden skulle utformas var svårt, eftersom jag ingenstans kunde hitta likande studier eller modeller för denna typ av verksamhetsplanering. Därför använde jag de såkallade ”inspirationskällorna” för att konkret utforma planeringsguiden, och har istället genom litteraturen och den tidigare forskningen försökt bestyrka mina val kring produktutvecklingen.

Trots att jag försökt bestyrka allt jag gjort med källor och hänvisningar till litteratur och andra studier, måste jag så här i efterhand ändå medge att det förekommer en del lite flummigare tankar som kan vara svåra att förstå som en utomstående läsare av mitt examensarbete. Om jag hade haft en bättre tidsplan och mer självdisciplin kunde jag ha utvecklat och bearbetat arbetet mer, och tydligare visat för läsaren vad jag tänkt och menat när jag utvecklat min produkt. En tabell över det insamlade och använda materialet med korta beskrivningar hade kunnat bidra till detta. Mer mångsidiga källor kring mina resonemang hade också kunnat stärka reliabiliteten i arbetet, men jag har ingen annan än mig själv att skylla för att jag lät tiden rinna iväg och inte planerade uppläggningsen av arbetet bättre i ett tidigare skede. Trots detta är jag dock nöjd med slutresultatet av produkten och anser att den svarar på mina frågeställningar och mitt syfte. Vilkka och Airaksinen (2003) menar att det största problemet som studernaden har med denna form av examensarbete är att hålla sig inom tidsramen, och att det trots att det är brottom ofta är svårt att börja i tillräckligt god tid. (Vilkka & Airaksinen 2003: 160)

Processdagboken fungerade som ett stöd genom hela arbetsprocessen, och hjälpte mig att hålla reda på det insamlade materialet. Den fungerade också som tankekarta och var till konkret hjälp vid uppläggningsen av planeringsguiden eftersom jag ritade och skissade modeller där innan jag kunde utveckla tankarna och få dem sammansatta i elektroniskt format. I processdagboken samlade jag också egna reflektioner och tankar kring arbetet, samt anteckningar från handledningstillfällena på Arcada. Handledningen fungerade också som ett stöd genom hela arbetsprocessen, och hjälpte mig att komma vidare när arbetet stod stilla eller när jag inte visste hur jag skulle få mina abstrakta tankar till en konkret produkt.

Att ha gjort examensarbetet i form av en produktutveckling känns som ett bra val, och metoden var passande för arbetet. Det var svårt att få en början på själva produkten och det kändes som att arbetsprocessen stod stilla väldigt länge eftersom abstrakta idéer var svåra att få ner till konkret material för planeringsguiden, samt att sedan få dessa argument bestyrkta med vetenskapliga källor. Slutresultatet blev ändå ganska långt som jag tänkt mig, även om jag inte är riktigt nöjd med hur jag kunnat bestyrka mina val med källor, och det faktum att jag inte haft så många källor att stöda mina argument på för att de skulle kunna bestyrkas till hundra procent. Som helhet ser jag dock att metoden varit passande för examensarbetet och att jag fått svar på mina forskningsfrågor, och det har varit ett intressant sätt att jobba på.

6.2 Utvärdering av produkten

Vilkka och Airaksinen (2003) menar alltså att examensarbetet ska kunna visa en koppling mellan praktiska yrkeskunskaper och teoretisk information, så att det kommer till nytta för målgruppen. (Vilkka & Airaksinen 2003: 159) Resultatet av produkten i mitt examensarbete är byggt på vetenskapliga artiklar, teori kring delaktighet, information och dokument om eftermiddagsverksamhet, centrala begrepp kring världgrund, olika kommuners egna planer för verksamhet. Har försökt att utifrån de olika delarna bygga en så relevant och användbar planeringsguide som möjligt för eftermiddagsverksamhet med barns delaktighet som utgångsläge. Även egna erfarenheter kring jobb inom eftermiddagsverksamhet har präglat den utformningen som produkten har tagit, och jag har försökt bygga upp ett fungerande underlag för planering för att undvika de brister ofta förekommer i planeringen. Denna koppling gör bidrar också till produktens arbetslivsrelevans.

Produkten som utvecklats i och med mitt examensarbete är ett enkelt redskap med vilket man utan investeringar eller stora omställningar i verksamheten kan göra barnen mer delaktiga i planeringen, samt öka delaktigheten och samhörigheten i gruppen, och jag anser att jag därmed uppnått målen för mitt examensarbete. Syftet och frågeställningarna motsvarar resultatet av produkten. Jag tror att produkten är ett fungerande koncept att utgå från som botten för socialpedagogisk verksamhetsplanering

på eftis, men är medveten om att alla de olika bladen i planeringsguiden fortfarande kunde utvecklas, och att det är viktigt att inte bokstavligen utgå från de specifika rubriker och teman som finns, utan anpassa dem enligt barngruppen och hur verksamheten utvecklas under årets gång.

Planeringsguiden ska kunna användas utan att läsaren behöver ha tillgång till resten av examensarbetet. För att tydliggöra hur planeringsguiden kan användas på eftis har jag därför istället gjort en tabell över de olika arbetsbladen med beskrivningar kring hur de kan användas och på vilka sätt de bidrar till delaktighet och ett socialpedagogiskt förhållningssätt.

6.3 Slutdiskussion och förslag på vidare forskning

Den största utmaningen för mig i examensarbetsprocessen var själva utformningen av produkten, att få de abstrakta tankarna till en konkret produkt. En annan utmaning var tidsuppläggningsen, och arbetet stannade många gånger upp innan jag kom igång på allvar. Detta bidrog till att vissa delar förblivit bristfälliga, så som koppling mellan alla argument och den teoretiska referensramen och avsaknad av en tabell över det inkluderade materialet som hade kunnat bidra till en bättre förståelse för läsaren och gett en tydligare bild av examensarbetet som helhet. Trots det anser jag dock att min produkt i form av planeringsguiden blev bra, kan fungera som botten för verksamhetsplanering på eftis och därmed har arbetslivsrelevans.

Examensarbetsprocessen och utvecklandet av planeringsguiden har väckt många tankar kring vad man behöver tänka på vid planering för att barnen faktiskt ska vara delaktiga, och verksamheten inte ska vara för centrerad kring aktiviteter. Jag hoppas att planeringsguiden ska kunna fungera som stöd för att komma ur gamla mönster och rutiner, och istället göra det möjligt att jobba med utvecklingen av verksamheten och barnens delaktighet.

Förslag på vidare forskning kring det här ämnet kunde exempelvis vara en uppföljning av hur planeringsguiden fungerat som stöd för verksamhetsplaneringen på eftis, och på vilket sätt den bidragit till att barnen blivit delaktiga i planeringsprocessen. Både

barnens, familjernas och eftispersonalens respons kring hur ett socialpedagogiskt verksamhetsår på eftis har fungerat vore intressant.

KÄLLOR

- Björck-Åkesson, Eva & Granlund, Mats. 2004. *Delaktighet – ett centralt begrepp i WHO:s klassifikationer av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa (ICF)*. I: *Delaktighetens språk*. Mallander, Ove & Tideman, Magnus [red.]. Lund: Studentlitteratur.
- Ericsson, Lisbet. 2011. *Handlingsplan Kreativ lärmiljö, Gullstensskolan yngre*. Hämtad: 17.10.2012. Tillgängling: <http://www.gullspang.se/download/18.1a935a7612edc8cbb1800011756/Handlingsplan+Kreativ+1%C3%A4rmlj%C3%B6+Gullstensskolan+yngreVer+110124.pdf>
- Eriksson, Lisbeth & Markström, Ann-Marie. 2000. *Den svärfångade socialpedagogiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Graham, Anne & Fitzgerald, Robyn. 2010. *Progressing children's participation: Exploring the potential of a dialogical turn*. Sage Publications.
- Gustavsson, Anders. 2004. *Inledning. I: Delaktighetens språk*. Mallander, Ove & Tideman, Magnus [red.]. Lund: Studentlitteratur.
- Haapakylä, Lotta & Suomu, Katariina. 2005. *Tips för vardagen i eftis*. Helsingfors: Mannerheims Barnskyddsförbund.
- Hitzler, Sarah & Messmer, Heinz. 2010. *Group Decision-making in Child Welfare and the Pursuit of Participation. I: Qualitative Social Work, Vol 9, No. 2, 2010*. Sage publications.
- Jacobsen, Dag Ingvar. 2007. *Förståelse, beskrivning och förklaring – introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Johannesen, Nina & Sandvik, Ninni. 2009. *Små barns delaktighet och inflytande – några perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Kekäle, Carina. 2001. *Eftis Handbok*. Vasa: Center för lokal utveckling, Fortbildningscentralen vid Österbottens högskola.
- Knowles-Yanez, Kimberly L. 2005. *Children's Participation in Planning Processes. I: Journal of Planning Literature, Vol 2, No.1, 2005*. Sage publications.
- Madsen, Bent. 2001. *Socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.
- Madsen, Bent. 2006. *Socialpedagogik. Integration och inklusion i det moderna samhället*. Lund: Studentlitteratur.

- Mjölby kommun. *Planering Stora Paviljongens fritidshem, Lundbyskolan*. Hämtad: 17.10.2012. Tillgänglig:
<http://www.mjolby.se/download/18.65b8806f11f56e787a7800012837/plan-april-st-pav.pdf> plan
- Molin, Martin. 2004. *Delaktighet inom handikappområdet. I: Delaktighetens språk*. Mal-lander, Ove & Tideman, Magnus [red.]. Lund: Studentlitteratur.
- Nyberg, Rainer. 2000. *Skriv vetenskapliga uppsatser och avhandlingar – med stöd av IT och Internet*. Lund: Studentlitteratur.
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja. 1999. *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur.
- Sheridan, Sonja & Pramling Samuelsson, Ingrid. 2001. *Children's Conceptions of Participation and Influence in Pre-school: a perspective on pedagogical quality. I: Contemporary Issues in Early Childhood, Volume 2, Number 2, 2001*. Hämtad: 21.9.2012. Tillgänglig:
<http://new.promente.org/files/research/ESPdocs/validate.pdf>
- Skurups kommun. *Falkarna*. Hämtad: 17.10.2012. Tillgänglig:
[http://dexter.skurup.se/Default.asp?page=bo/bas/selection\\$showward.xsl&WardId=369863&AreaId=161418](http://dexter.skurup.se/Default.asp?page=bo/bas/selection$showward.xsl&WardId=369863&AreaId=161418)
- Suomu, Katariina; Erkama, Kati & Havu, Eveliina [red.]. 2005. *Eftishandboken*. Helsingfors: Mannerheims Barnsyddsförbund.
- Sydkustens landskapsförbund r.f. 2005. *Meningsfull eftermiddag på svenska. Material för eftisledare*. Helsingfors: Sydkustens landskapsförbund r.f.
- Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina. 2003. *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Jyväskylä: Tammi.
- Värnamo kommun. *Fryele fritidshem*. Hämtad: 17.10.2012. Tillgänglig:
<http://www.varnamo.se/utbildningbarnomsorg/grundskola/ostertatort/fryele/fritidshem.4.38d4690812da78362c580002945.html>
- Williams, Pia; Sheridan, Sonja & Pramling Samuelsson, Ingrid. 2002. *Barns samlärande. En forskningsöversikt* [pdf.]. Skolverket. Hämtad: 18.11.2012. Tillgänglig:
http://www.skolverket.se/om-skolverket/publicerat/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D778

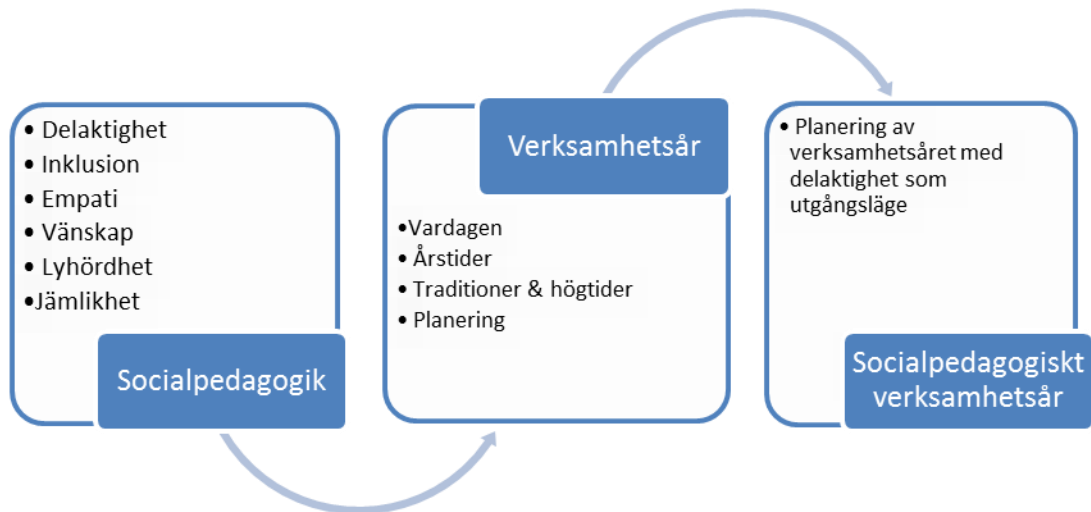
BILAGOR

Bilaga 1. Planeringsguide för eftis

PLANERINGSGUIDE FÖR EFTIS

MED FOKUS PÅ BARNNS DELAKTIGHET

Ett socialpedagogiskt verksamhetsår med barnens delaktighet som grund för eftisverksamheten

Innehåll

- Delaktighet och ett socialpedagogiskt förhållningsätt
- Botten för månadsbrev
- Botten för överenskommelser på eftis
- Temablad
- Reflektionsblad för eftispersonal
- Idé- och önskemålsblad för barn och föräldrar
- Tabell med användningsbeskrivning för materialet

Delaktighet och ett socialpedagogiskt förhållningsätt

För att eftis ska kännas som ett viktigt och trevligt ställe för barnen att vistas på under fritiden måste även deras åsikter och önskemål tas i beaktande i verksamheten. I en deltagarorienterad verksamhetskultur är de vuxna intresserade av hur och vad barnen tänker och av hur barnens idéer kan användas i eftermiddagsverksamheten. Saker som barnen berättar ger tips om vad de är intresserade av och vad de vill göra på eftis. Genom detta framkommer även vad som är viktigt för barnen, och genom att fläta samman barnens och de vuxnas idéer kan man få fram en gemensam uppfattning om hur en bra eftisdag ser ut. Den här formen av verksamhetskultur kräver lyssnande och växelverkan, och den bygger på att både barn och vuxna betraktas som aktiva, kunniga och skapande kunskaps- och kulturproducenter. Tillsammans skapar de verksamhet och mål genom att utnyttja allas kunskande. I en trygg atmosfär vågar barnen uttrycka sina egna idéer och önskemål. (Suomu m.fl. 2005: 25-26)

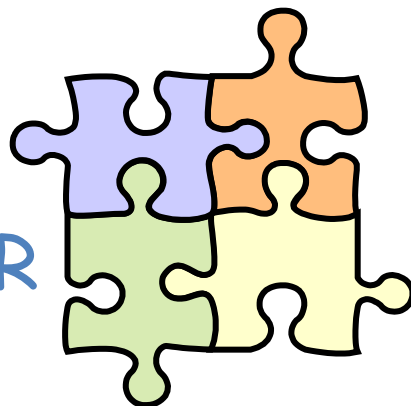
Social inklusion bygger på en föreställning om att involvera människor som deltagare inom olika vardagslivsarenor och inom livsområden som arbete, familj, förskola, skola, fritid, konsumtion och kultur. Målet med en socialpedagogisk insats där barnens och familjernas vardagsliv är det centrala handlar om att ge deltagarna möjlighet att handla och leva ett meningsfullt vardagsliv med mesta möjliga inflytande över den egna tillvaron. (Madsen 2006: 203-204)

Delaktighet och inflytande handlar om hur människor samspelar, lyssnar till och respekterar varandra i en gemenskap. Orden inflytande och delaktighet betyder inte att barns deltagande ska stanna vid att barnen är närvarande, utan att deras uttryck också ska ha en påverkan. Det handlar om att vara en del av gemenskapen och därmed påverka det som händer genom sina uttryck och åsikter, om att vara med i förhandlingarna om vad som skapar en bra vardag. (Johannesen & Sandvik 2009: 31-32)

Källor:

- Johannesen, Nina & Sandvik, Ninni. 2009. *Små barns delaktighet och inflytande – några perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Madsen, Bent. 2006. *Socialpedagogik. Integration och inklusion i det moderna samhället*. Lund: Studentlitteratur.
- Suomu, Katariina; Erkama, Kati & Havu, Eveliina [red.]. 2005. *Eftishandboken*. Helsingfors: Mannerheims Barnsyddsförbund.

VIKTIGA ÖVERENSKOMMELSER PÅ VÅRT EFTIS

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Våra fingeravtryck

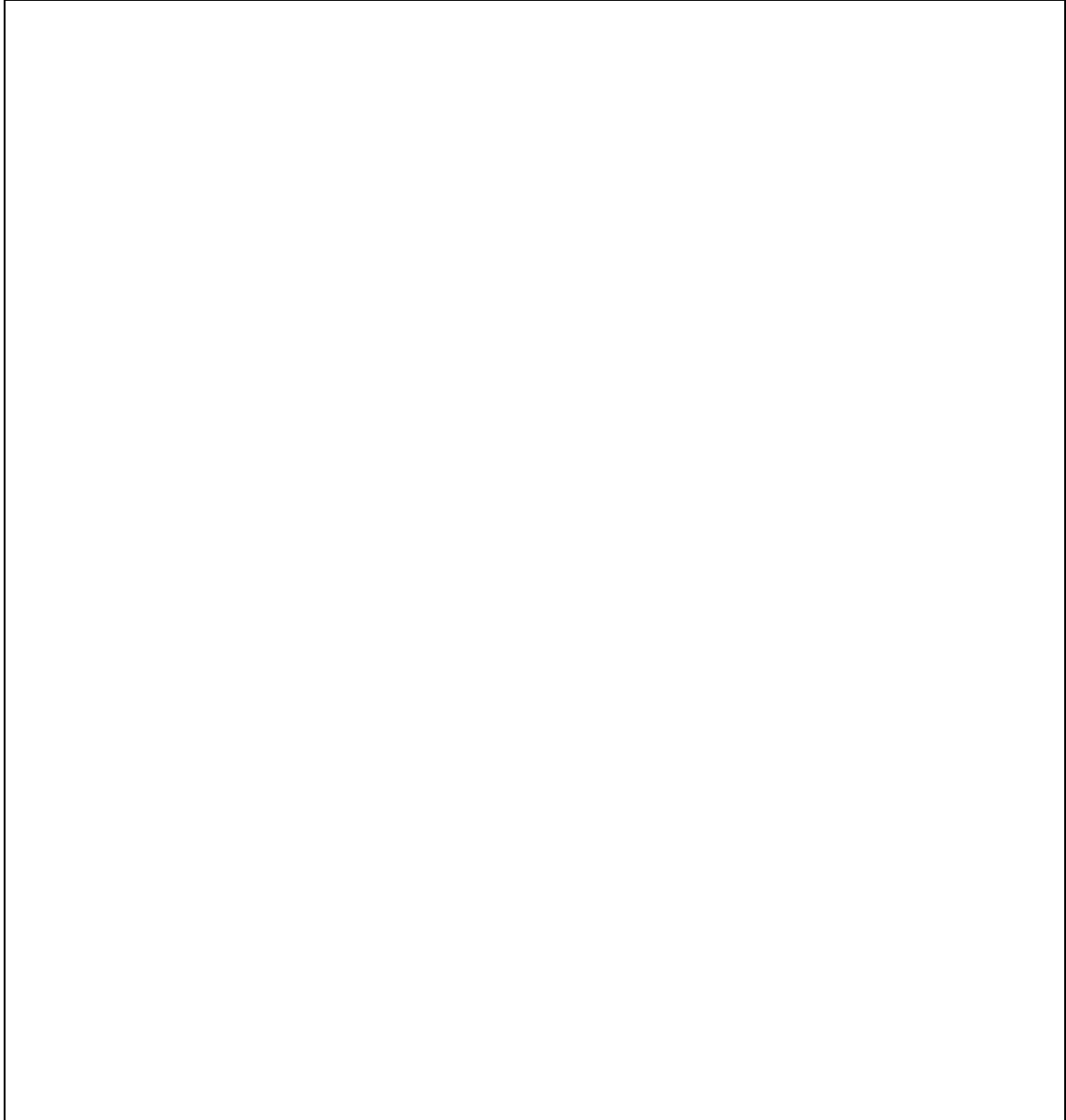
A large, empty rectangular box with a blue border, intended for recording fingerprints.

Månad

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____
- 6 _____
- 7 _____
- 8 _____
- 9 _____
- 10 _____
- 11 _____
- 12 _____
- 13 _____
- 14 _____
- 15 _____
- 16 _____
- 17 _____
- 18 _____
- 19 _____
- 20 _____
- 21 _____
- 22 _____
- 23 _____
- 24 _____
- 25 _____
- 26 _____
- 27 _____
- 28 _____
- 29 _____
- 30 _____
- 31 _____

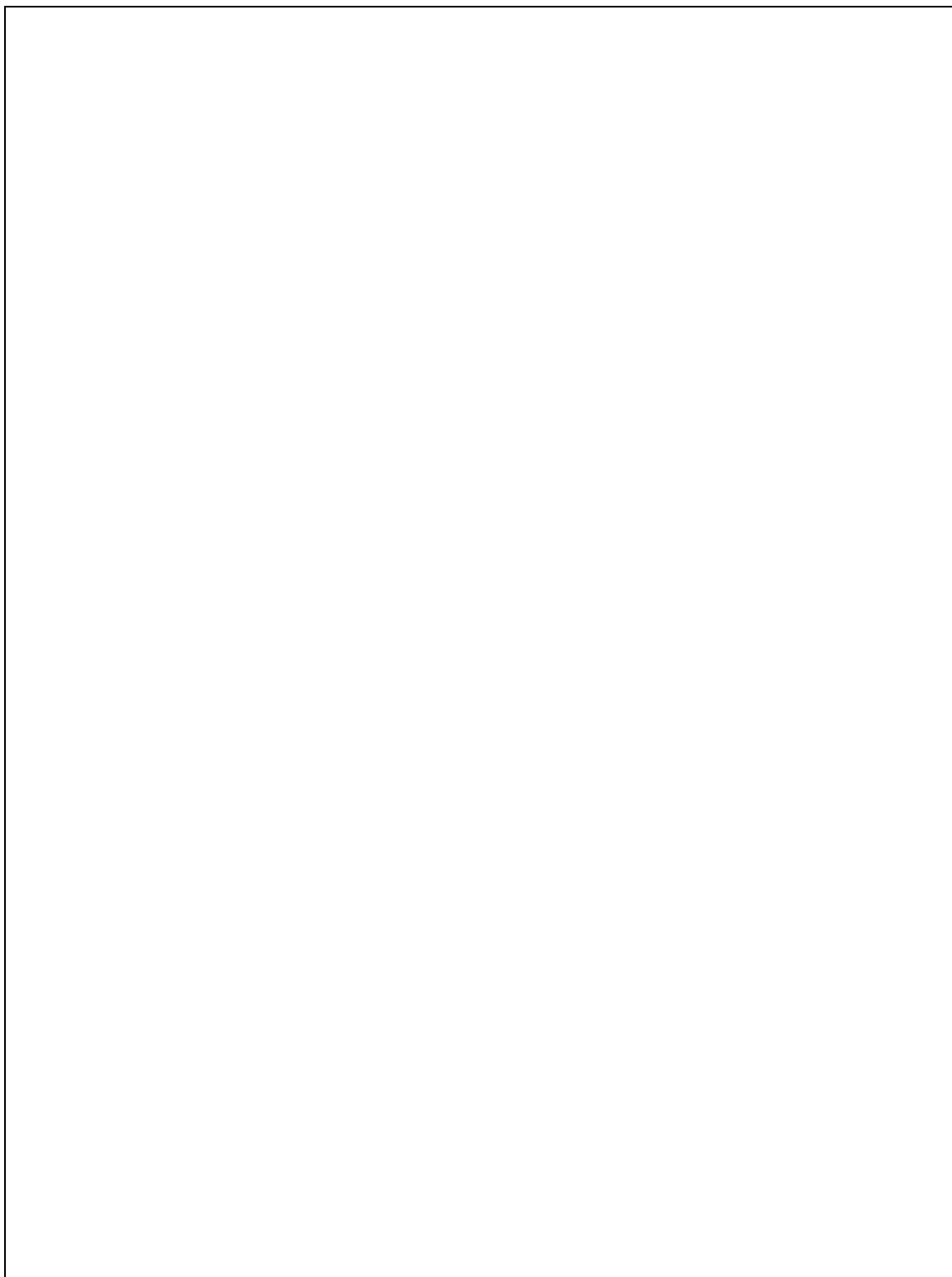
Månadsinfo

EN BRA VÄN

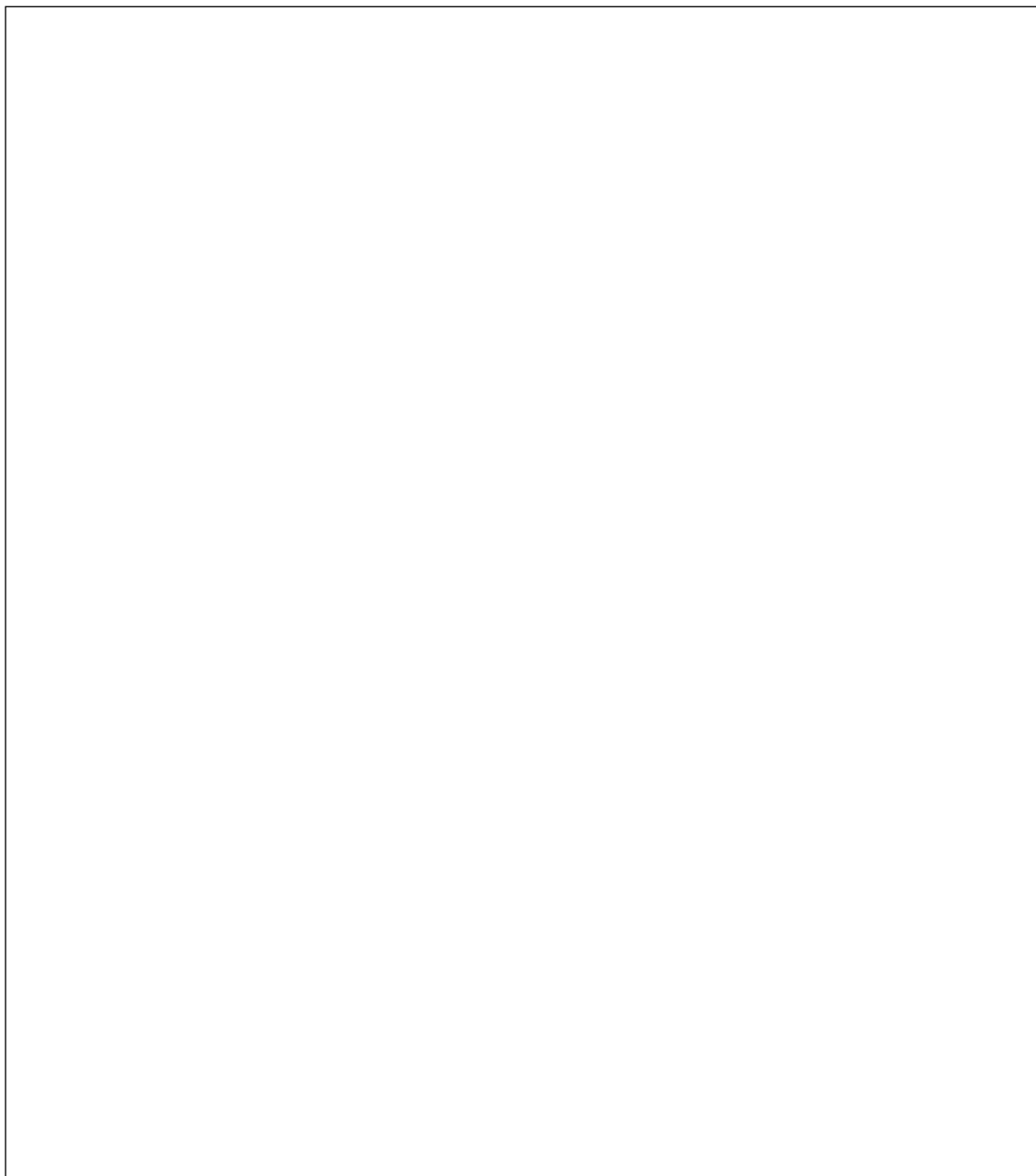
NAMN: _____

MIN DRÖMEFTISDAG

A large, empty rectangular box with a thin black border, occupying the central portion of the page. It is intended for a child to draw or write about their dream day.

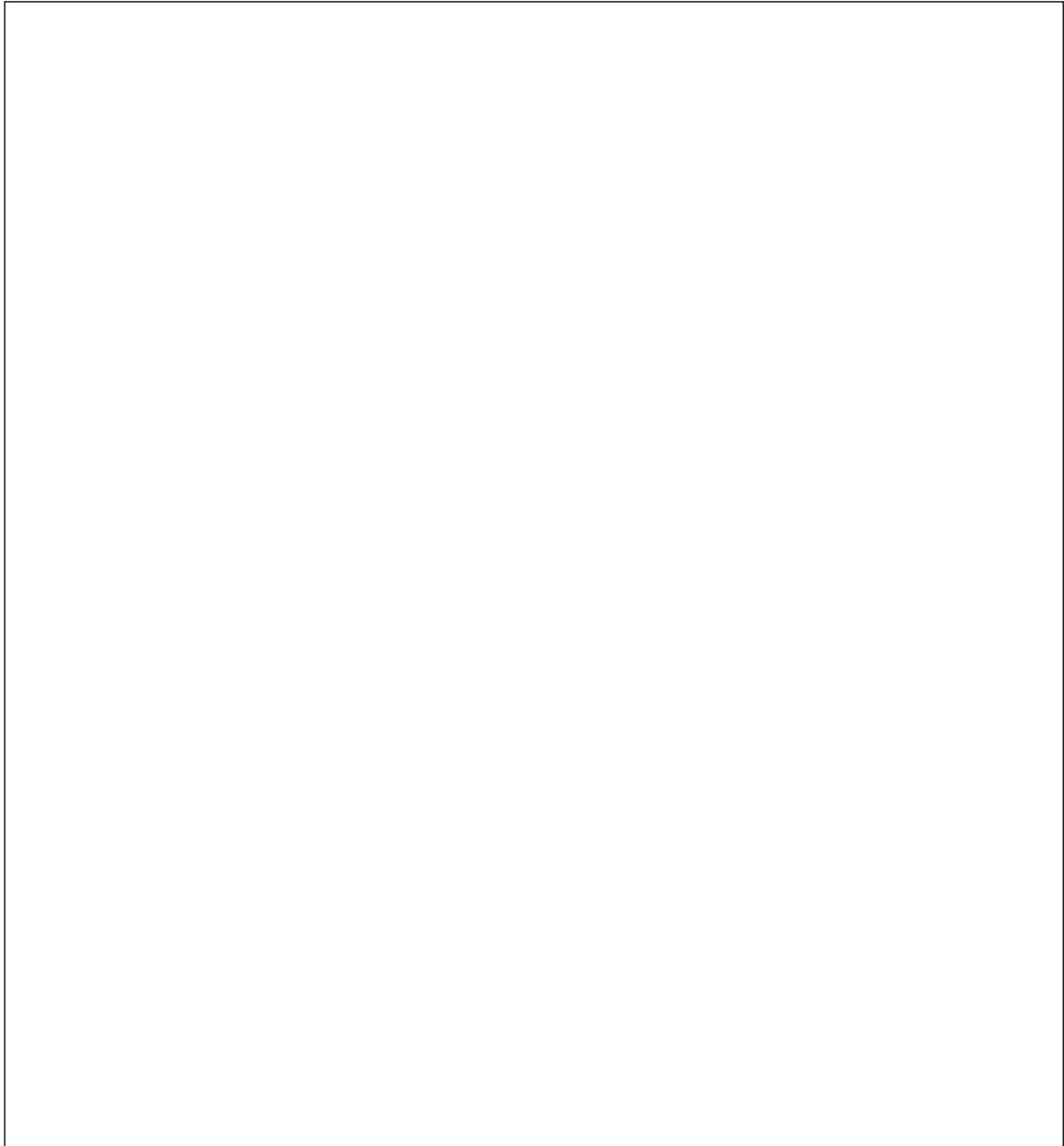
NAMN: _____

Så här känner jag mig när jag går hem
efter en vanlig eftisdag

NAMN: _____

Hur känner sig mina vänner?

NAMN: _____

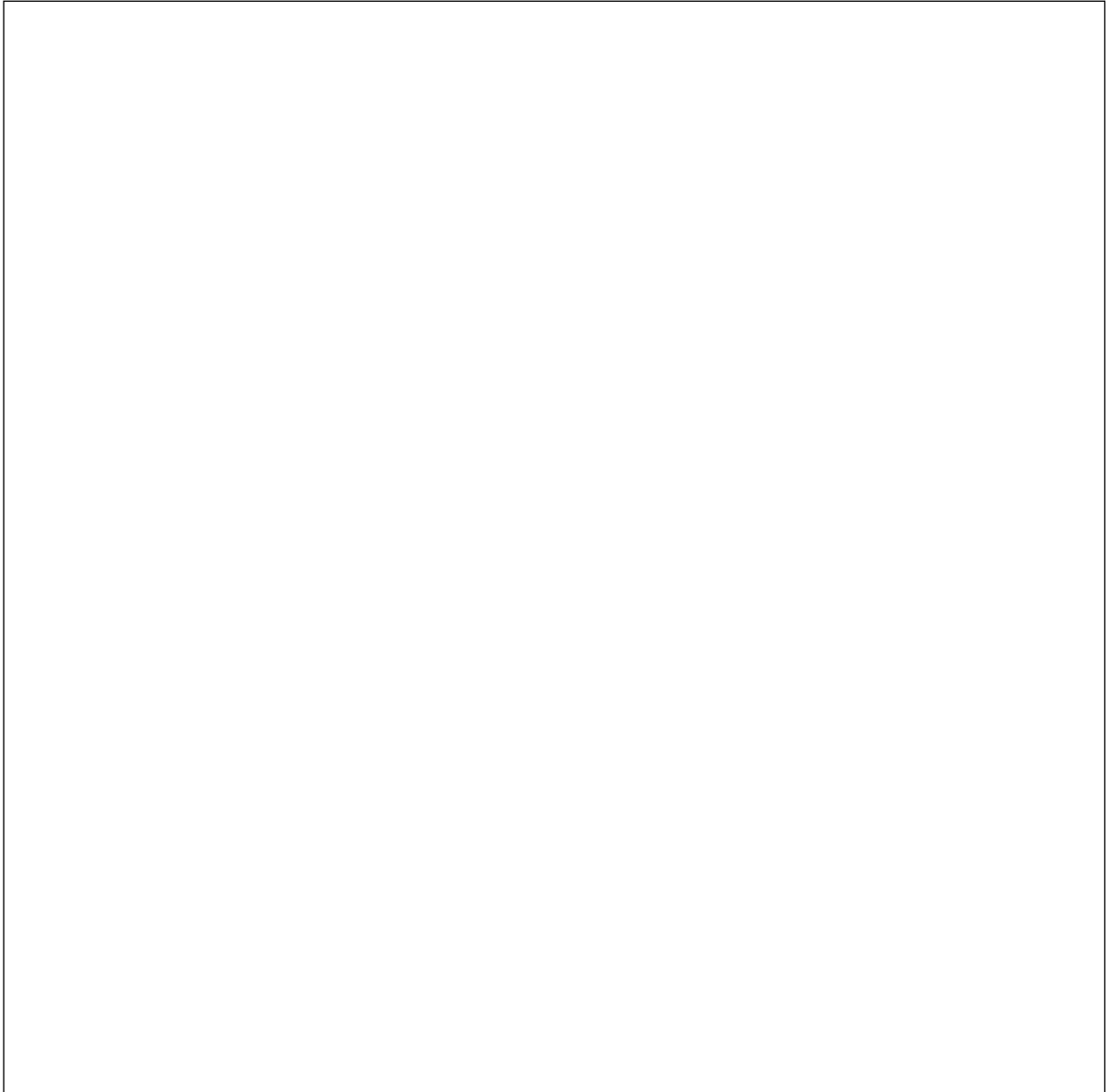
Hur fungerar vi alla tillsammans på eftis,
fast vi är olika?

NAMN: _____

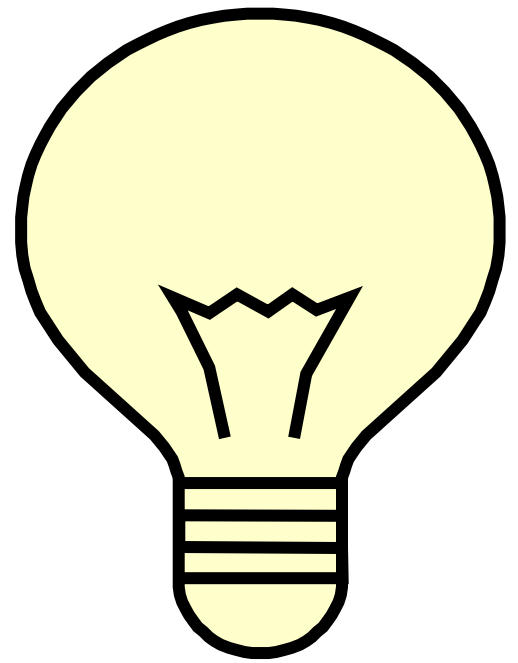
Någon jag alltid kan prata med.

När jag är ledsen, när jag är glad, när jag vill berätta något.

NAMN: _____

IDEER, TIPS &
ÖNSKEMÅL

REFLEKTIONER KRING TEMABLAD OCH DISKUSSIONER

Vad ritade barnen?

Vad skrev de?

Vad diskuterade de kring temat/bilden?

Hur kan vi planera verksamheten med barnens idéer, tankar och önskemål kring temat/bilden som utgångsläge? Vad vill de?

Dök någonting speciellt upp i deras bilder eller texter som vi behöver behandla på eftis? Vad? Hur ska vi göra?

REFLEKTIONER KRING LEK

Vad leker barnen?

Hur leker de tillsammans?

Hur tar barnen varandra i beaktande?

Är det något som kommer fram i lekarna som vi kan utnyttja för verksamhetsplaneringen?

Kommer någonting fram genom lek som vi behöver diskutera eller behandla på eftis?

Bladnamn	Beskrivning och användning	Delaktighet och värdegrund*	I förhållande till verksamhetsåret
<p>Viktiga överenskommelser på vårt eftis</p>	<p>Ett blad med plats för de viktigaste överenskommelserna på eftis, som man gör upp tillsammans med barnen.</p> <p>Det är viktigt att diskutera och försäkra sig om att alla verkligen förstår innebörden av överenskommelserna.</p> <p>Längst ner på bladet finns en ruta med plats för fingeravtryck där både barnen och de vuxna kan sätta sitt avtryck för att visa att man är överens om att följa de överenskommelser man jobbat fram.</p> <p>Bladet kan kopieras upp i ett större format, exempelvis A3, och hänga synligt någonstans på eftis så överenskommelserna alltid finns till hands och påminner hela gruppen om dem.</p>	<p>Jämlikhet, inklusion, empati, respekt, vänskap, lyhördhet</p>	<p>Det är viktigt att redan under de första dagarna på eftis göra upp överenskommelser som fungerar hela året, och att vara konsekvent gällande dem.</p> <p>Det kan vara bra att göra kopior på bladet som sedan går ut till hemmen, så föräldrarna kan ta del av eftisets överenskommelser och även diskutera dem hemma med barnen.</p>
<p>Månadsblad</p>	<p>Ena sidan av bladet består av kalendermånadens alla dagar, där eftispersonalen kan fylla i det dagliga program som planerats tillsammans med barnen.</p>		<p>Kan fungera som stöd för planeringen och utvärdering av verksamhetsåret.</p> <p>Bladet delas ut till familjerna en gång per månad, och ger en</p>

	Den andra sidan av bladet består av en ruta med plats för aktuell info från eftis och eventuell feedback kring teman som man jobbat med eller kommer att behandla.		struktur av verksamheten både för personalen, barnen och familjerna.
En bra vän		Vänskap, känslor, empati	Kan användas som underlag för verksamhetsplanering när som helst under året, där planeringen av aktiviteter kring temat kan anpassas så det passar aktuella händelser, högtider eller årstid.
Min drömeftisdag	Med detta blad som botten kan barnen uttrycka önskemål kring verksamheten, behov, tankar kring lek, vänskap, respekt och annat som är viktigt för dem och för trivseln på eftis.	Vänskap, respekt, empati	Kan användas som underlag för verksamhetsplanering när som helst under året, där planeringen av aktiviteter kring temat kan anpassas så det passar aktuella händelser, högtider eller årstid.
Så här känner jag mig när jag går hem efter en vanlig eftisdag	Med detta blad har barnen möjlighet att reflektera kring hur en vanlig dag ser ut, vad som gör en dag bra och vad som eventuellt känns svårt efter en lång dag av både skola och eftis. På det sättet kan barnen indirekt uttrycka behov, känslor, tankar och önskemål kring	Vänskap, lyhördhet, känslor, delaktighet, jämlikhet	Kan användas som underlag för verksamhetsplanering när som helst under året, där planeringen av aktiviteter kring temat kan anpassas så det passar aktuella händelser, högtider eller årstid.

	verksamheten.		
Hur känner sig mina vänner?	Tanken med detta temablad är att barnen ska fundera och reflektera kring hur andra känner sig, hur de behandlar sina vänner, och samtidigt fundera kring en hurdan vän barnet själv är.	Empati, känslor, respekt	Kan användas som underlag för verksamhetsplanering när som helst under året, där planeringen av aktiviteter kring temat kan anpassas så det passar aktuella händelser, högtider eller årstid.
Hur fungerar vi alla tillsammans på eftis, fast vi är olika?	Ett temablad där barnen genom bild och text kan uttrycka sig och reflektera kring hur de fungerar tillsammans på eftis, hur man ska behandla andra och hur man själv vill bli bemött för att trivas.	Jämlikhet, lyhördhet, vänskap, inklusion	Kan användas som underlag för verksamhetsplanering när som helst under året, där planeringen av aktiviteter kring temat kan anpassas så det passar aktuella händelser, högtider eller årstid.
Någon jag alltid kan prata med	Det här bladet kan användas som underlag för att barnen ska ha möjlighet att genom bild eller text uttrycka behov och önskemål kring hur de vill bli bemötta och vem de ser som en viktig vuxen på eftis, eller eventuellt vilken vän, som alltid finns där för dem.	Vänskap, samspel, lyhördhet, empati	Kan användas som underlag för verksamhetsplanering när som helst under året, där planeringen av aktiviteter kring temat kan anpassas så det passar aktuella händelser, högtider eller årstid.
Tomt blad med plats för bild, tema, berättelse, en bit ur en saga eller annat	Ett tema- eller arbetsblad för barnen som kan anpassas till aktuella händelser och behov som		Kan användas som underlag för verksamhetsplanering när som helst under året, där

	behöver behandlas eller annars känns relevanta för eftisverksamheten.		planeringen av aktiviteter kring temat kan anpassas så det passar aktuella händelser, högtider eller årstid.
Idéer, tips & önskemål	<p>Ett blad som ska kunna kopieras upp i ett större format, exempelvis A3, och hängas på en plats där både barnen och föräldrarna kan skriva feedback, ideer, tips eller önskemål kring eftisverksamheten.</p> <p>Det är viktigt att barnes och familjernas önskemål tas i beaktande vid planeringen</p>	Lyhördhet, samspel, respekt, jämlikhet,	<p>Bladet bör finnas synligt för alla, och kan fyllas på under hela verksamhetsåret.</p> <p>Exempelvis post-it-lappar, pennor, klistermärken kan användas för att barnen och föräldrarna lätt ska kunna uttrycka sina tankar och önskemål eller ge feedback på verksamheten.</p>
Reflektioner kring temablad och diskussion	<p>Med stöd av reflektionsbladet kan eftispersonalen jobba kring barnens önskemål, förslag och behov för att utveckla planeringen av verksamheten och fokusera på barnens delaktighet i olika processer.</p> <p>Genom reflektioner kring temablad och diskussioner med barnen kan man fokusera på att allas behov och önskemål tas i beaktande vid planeringen.</p> <p>Reflektionsbladet kan också användas kring</p>	Inklusion, lyhördhet, jämlikhet	Bladet kan användas både för verksamhetsplanering under hela året. De olika reflektionsbladen man fyllt i under året kan även fungera som underlag för utvärdering av verksamheten och verksamhetsplaneringen på våren.

	<p>vardagliga samtal med barnen.</p> <p>Ett förslag på hur man sedan kan utgå från barnens tankar och reflektioner kring de olika temabladen, vore att exempelvis en gång per månad, under en såkallad "lugn stund" där hela eftisgruppen samlas, diskutera tankar kring föregående tema och hur man jobbat kring det. Då skulle barnen även fylla i månadens temablad, och hela gruppen kunde tillsammans reflektera kring vad det innebär.</p>		
Reflektion kring lek	<p>Barn uttrycker mycket genom lek. Vad de visar genom lek och vilka behov de uttrycker bidrar till att personalen genom reflektioner kan jobba kring det för att göra barnen mer delaktiga i verksamhetsplaneringen och som en del av gruppen.</p>	<p>Inklusion, lyhördhet, samspel, jämlikhet</p>	<p>Kan användas både för verksamhetsplanering under hela året och vid utvärdering av verksamheten och verksamhetsplaneringen på våren.</p>

* Delaktighet och värdegrund är begrepp som är viktiga vid verksamhetsplaneringen på eftis, och begreppen som är kopplade till de olika bladen i planeringsguiden under den kategorin är förslag på sådant som kan komma upp genom barnens idéer kring temabladen, och sådana begrepp som personalen kan behöva tänka på vid reflektionerna kring det och under planeringen.